

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit

Økonomisk Råd

Kalaallit Nunaata Aningaasaqarnera 2014

Aningaasarsiornermi pissutsit

Maannakkut aningaasanik aqutsineq

Inissiat

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2009-mi Naalakkersuisunit pilersinneqarput, mannaluni siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaasa tallimarlugu.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit siulittaasoqarfimmit arfinilinnik inuttaqartumit aqunneqarpoq. Siulittaasoqarfik siulittaasumik ataatsimik, siulittaasup tullianik ataatsimik ilaasortanillu allanik sisamanik inuttaqarpoq tamarmik Naalakkersuisunit toqqarneqartunik. Nalunaarusiap kingulliup saqqummiunneqarnerata kingorna siulittaasoqarfimmi allangortitsisoqarsimangilaq.

Siulittaasoqarfiup saniatigut Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit soqutigisaqatigiiffinneersunik, Naalakkersuisut allattoqarfiannit ilisimatusarnermillu suliaqartunit inuttaqartinneqarput. Ilaasortat, kattuffiit suliffeqarfiillu ilisimatusarnermik suliaqartut sinniisorisaat kattuffinnit pineqartunit toqqarneqartarput. Ilaasortat sinneri Naalakkersuisunit toqqarneqartarput. Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat nalunaarusiap imarisaanut oqaaseqarsinnaapput, siulittaasoqarfilli kisimiilluni imarisassaanut akisussaavoq.

Siunnersuisoqatigiit allattoqarfiat ilaatigut Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmit ilaatigullu Nationalbank-enimit isumagineqarpoq. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit suliassarai akit aningaasarsioqarfiinik pissutsit ineriartornerisa ingerlaavartumik nalilersornissaat, aningaasarsioqarfiinik politikkip ingerlanneqartup qanoq atorsinnaatiginerata nalilersorniassallugu.

Siulittaasoqarfik ukuninnga inuttaqarpoq:

Siulittaasoq: Torben M. Andersen

Nunap aningaasaqarneranut tunngasunut U.K. Universitetimi professori siusinnerusukkullu Akileraartarnermut Atugarissaarnermillu Isumasioqatigiissitami siulittaasuusimasooq. Danmarkimi Aningaasarnermut Siunnersuisoqatigiinni piffissami 2001-2003 overvismandiusimavoq, ullumikkumullu sulianut tunngatillugu immikkut ilisimasalittut atornerarluni.

Siulittaasup tullia: Ulla Lyngø

Ulla Lyngø cand.scient.adm.-itut ilisimatusarfirmi ilinniagartuujuvoq, MBA-julluni aammalu Sermersooq Business Council-imi direktøriulluni. Ulla Lyngø inuiaqatigiit kalaallit annertuumik ilisimasaqarfigai, siusinnerusukkullu Namminersorlutik Oqartussani aamma Nuup Kommuniarini atorfeqarsimalluni.

Siulittaasoqarfimmi ilaasortat allat:

Anders Møller Christensen siusinnerusukkut Danmarks Nationalbankimi viceunderdirektøriusimavoq aamma cand.polit.-itut ilinniarsimalluni. 1988-miit 2009-mut Kalaallit Nunaata aningaasaqarneranut tunngatillugu siunnersuisartuni ilaasortasimavoq.

Anders Blaabjerg, Naatsorsueqqissaartarfimmi pisortaq aamma cand.oecon.-itut ilinniarsimasooq.

Siusinnerusukkut Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmi, taamanikkut Aningaasaqarnermut Pisortaqarfimmi atorfeqarsimavoq.

Søren Bjerregaard, Økonomi- aamma Indenrigsministeriami allaffimmi pisortaq cand.polit.-itut ilinniagartooq. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera pillugu Siunnersuisoqatigiinni siusinnerusukkut ilaasortasimavoq.

Tønnes 'Kaka' Berthelsen, KNAPK-mi vicedirektøriuvoq, CBS-imilu cand.merc.-itut ilinniarsimalluni kiusalu MBA-julluni. Knutzonip ataatsimiittitaliaani ilaasortasimavoq aamma Arctic Green Foodimi pisortasimalluni aammalu KNI-mi siulersuisuni siulittaasuusimalluni.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat:

Brian Buus Pedersen, Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut Peqatigiiffianni pisortaq.

H.P. Barlach Christensen, KANUKOKA-mi direktøri

Jess G. Berthelsen, SIK-mi siulittaasoq.

Sivso Dorph, IMAK-imi siulittaasoq aamma IMAK-imit, AK-mit aamma PIP-imit toqqarneqartoq.

Martin Kviesgaard, Grønlandsbankenimi pisortaq aningaaserviinnillu toqqarneqartoq.

Tine Pars, Ilisimatusarfirmi rektori.

Lars Geraae, Naatsorseqqissaartarfik.

Jørgen Isak Olsen, Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfimmi pisortaagallartoq.

Jørn Skov Nielsen, Inuussutissarsiornermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi pisortaq.

Peter Hansen, Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfimmi pisortaagallartoq.

Malinnaasut:

Josef Kajangmat

Karl Davidsen

Klaus Møller

Najaaraq Christiansen

Samo J. Nielsen

Maria Paninguak Kjærulff

Mikkel Krogh Sønderguk.d

Inunnguaq Petrussen

Ellen Rebekka Rosa Jacobsen

Hanne Rasmussen

Inoqut Kristensen

© Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinnit saqqummersitaq
Ilusilersuineq: Info Design aps, september 2014.

Imaasa nalunaarsorsimaffiat

Eqikkaaneq.....	4
Kapitali 1 Aningaasarsiornermi pissutsit	7
1.1 Aalisarneq	8
1.2 Aatsitassanik ujarlerneq takornariaqarnerlu.....	9
1.3 Aningaasaliinerit allat.....	11
1.4 Atuineq	12
1.5 Suliffeqarneq	12
Kapitali 2 Maanakkut aningaasanik aqutsineq	14
2.1 Suliffissaqartitsiniarnerup aqunneqarnera	15
2.2 Pisortat aningaasaqarnerat.....	17
2.3 Nunaqarfiit.....	19
2.4 Aningaasaqarneq imminut napatittoq	20
Kapitali 3 Inissiat	24
3.1 Innuttaasut amerlassutsimikkut, katitigaanermikkut agguataarnermikkullu allanngoriartornerat inissianillu pisariaqartitsineq.....	25
3.2 Pisortat inissianut aningaasaliisarnerat.....	27
3.3 Ineqarnermut politikeqarneq.....	31

Eqikkaaneq

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2014-imut nalunaarusiaanni makku sammineqarput:

- Aningaasarsiornikkut pissutsini ilimagisat
- Maanakkut aningaasanik aqutsineq
- Inissiat

Nalunaarusiami misissueqqissaarnerit erseqqinnerusumik teknikikkut ilisimatitsissutitut najoq-qutassiani arlalinni nassuiarneqarput, taakkulu uani takuneqarsinnaapput:

www.naalakkersuisut.gl/da/OR

Aningaasarsiornikkut pissutsini ilimagisat

Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammineqartut 2012 aamma 2013-imi appariarput, kingu-ariarnerlu 2014-imi sakkortusilluni ingerlaannarsimagunarpoq. Kinguartoqarneranut pissutaapput aalisarnerup annikillinera, aatsitassarsiornerit ikilineri takornariaqarnerullu appariarfiunera ataatsimoorlutik appariarfiusimmata, taakkulu saniasigut sanaartornerit annikillisimmata. Avale-raasartuunik misileraalluni aalisarneq aningaasarsiornermut immikkut qaffariarfiusimagaluarpoq, tamannali 2014-imi aningaasaqarnermut tamarmut kinguariatfiusumut iluaqutaasimanani.

2015-imi annertuumik sanaartortitsinerit ilaasa suliassaqtitsinerimut qaffariatitsigallarnissaat ilimagineqarsimagaluarpoq. Taamaattorli ineriartorneq pillugu annertuumik nalornisoqarpoq, ilimagineqanngilarlu aningaasaqarnerup pitsanngorteriarnissaanut. Aningaasarsiornikkut sammisaqarneq tamarmiusoq 00-ikkut naalernerannituulli allangorsimangilaq. Tamatumunnga takusutissaapput suliffissaqtitsiniarnerimut ajornartorsiutit, suliffissaqanngitsut amerliartortut inuusuttullu nunatsinniit aniasut amerliartortut.

Ukiuni kingulliunerusuni ineriartornerup takutippaa aningaasarsiorneq iluamik ineriartorsinnaangitsoq. Nunanut allanut sanilliullugu aningaasarsiat assigiinngissutaat milliartunngillat, taamatuttaarlu nunatta iluani assigiinngissutaasut annertoqalutik, inuusutissarsiutitigullu suliniutinik nutaaliortoqanngippat siunissaq assut ernumanartoqarpoq. Qanoq ajortumik sunnerneqariaannaatiginerput ukiuni kingullerni ineriartornerup aamma takutippaa. Aningaasaqarnermi aalisarnerup iluani periarfissat akillu ineriartornerat apeqqutaasorujussuupput. Ukiuni kingulliunerusuni akit tungaasigut pisarineqartullu tungaasigut ajunngitsumik ineriartortoqarpoq, aningaasarsiornikkulli politikeqarneq kisimi aningaasatigut ilimaginngisamik pissarsiaqarnissamut tunngavigineqarsinnaangilaq. Siusinnerusukkut misilittakkatigut takuneqarsinnaavoq akit appariartarneri pinia-nissamullu periarfissaaruttarnerit akuttunngitsumik peeruttartut, tamakkulu aalisarnikkut iserti-taqarnissamut pisortallu aningaasaqarnerannut ajortitseriartartut.

Maanakkut aningaasanik aqutsineq

Suliffissaqtitsiniarneq suliffissaaleqinerlu annertuumik aningaasarsiornikkut ajornartorsior-titsipput. Ajornartorsiornermi aningaasaqarnikkut annikitsumik ineriartorfiusinnaasut kisimik pisuunngillat, kisiannili aamma aaqqissuussaannikkut unammiligassat pisooqataallutik. Sulisut ilin-niagartuut immikkullu ilinniagaqartut amerlanerpaartaat nunanit allanit pisuunerisa saniatigut sulisartut ilinniagaqanngitsut nunanit allaneersut amerlasuut suliarortalerput, taakkunungalug-pinnaasanut immikkut piunasaqaateqartoqarneq ajorpoq. Aaqqissuussaannikkut unammilligas-sat taamaalillutik sulisartut ataatsimoortumik piginnaasaasa qaffassarnissaannut kisimik ator-ne-qassanngillat, kisiannili aamma nuttarsinnaanissamut kajumissuseqalernissamullu siuarsaataa-sinnaallutik. Aaqqissuusseqqinnissat pisariaqartinneqarput, taakkumi atorlugit sulerusussuseq-qaninnerulissammat, taamaaliornikkullu sulisinnaatinnani pisartakkat pigiinnarnissaannut piunasaqaatit sakkortusineqarsinnaammata. Ajunngitsuuvoq ukiuni kingulliunerusunik ilinniartitaar-nerup tungaatigut siuariartoqalersimammat, taakkunanimi inuusuttut amerlanerit ilinniarnermik

aallartitsisimmammata. Taamaakkaluartoq susassaqarfimmi tassani suli unammilligassaqarpoq, taamaammallu siusissukkut suliniuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarluni.

Siusissukkut pisortat aningaasaliineri imminni suliffissaqartitsiniarnermut sunniuteqarsinnaagallartarput, taamaammallu assersuutigalugu illoqarfinni mikinerusuni nunaqarfinnilu aqqissuussaankkut suliffissaqartitsiniarnermut ajornartorsiutaasunut aqqiissutaasinnaatik. Sanaartukkanut aningaasaliinerit aqutigalugit aqqissuussaankkut ajornartorsiutaasut qaangeriarnerannut misiliisarnerit tulluartaunngillat, taamaaliornikkummi ajornartorsiutaasut pioreersut qaangerneqarsinnaanngimmata, pisortallu aningaasaqarnerat ajoqusersuinnartussaassallugu.

Pisortat aningaasaqarnerat

Pisortat aningaasaqarnerat Namminersorlutik Oqartussanut aamma kommuninut sakkortuvoq. Aningaasarsiornikkut sammisakinnerunerit akileraarutitigut annikinnerusumik isertitaqarnermik kinguneqartarput. Avaleraasartuunik aalisarnikkut isertitarineqartut ilimagisamiit ajunngitsumik ineriartorfiusimapput. Taakku 2014-imut pisortat aningaasaqarnerisa sinneqartoofiuinissaanut pisoqataasimapput. Aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi 2015-imi IST-ikkut 84 mio. kr.-nik sinneqartoofiuinissaa pilersaarutaavoq, ataatsimullu ukiuni 2016-2018-imut taamatut sinneqartoofiuinissaa siunniunneqarluni. Taamatut sinneqartooteqarnissaq aningaasaqarnikkut aqqissuusseqqinnerit aqutigalugit ukiuni 2016-18-imut ataatsimoortumik 300 mio. kr.-nik sinneqartooteqarnissaanik piumasaqarnikkut anguneqassaaq. Ukioqkingullermi aningaasanut inatsisissatut siunnersuuteqarnermi taamatut aqqissuusseqqittoqarnissaanik piumasaqaateqartoqarpoq, aqqissuusseqqinnissamulli suliniutissat kinguartinneqarsimapput, taamaalisoqarneranilu pisariaqartitsineq annertunerulersimalluni. Tamatumunnga ilaatigut pissutaavoq ataatsimoortumik aningaasanut inatsisissami pingaarnersiuisoqarnera avaqqullugu Inatsisartuni aalajangiiffigisassatut siunnersuutit annertuumik aningaasartuutaasussat suliarineqarsimmammata.

Pisortat aningaasaqarneranni pisussat ajornartorsiorfiusussaagunarput. Aqqissuusseqqinnermik aallartitsinissaq ingasaattutut oqaatigineqarsinnaanngilaq. Aqqissuusseqqinnerit pigineqannginerisa ajornartorsiut kinguarsaannanngilaat alliarortuinnaarlugilli, aningaasarnerlu ajornerusumik inissisimalersillugu. Tamanna paasinarsereerpoq ukiut tallimat namminersorlutik oqartussat pioreernerisigut aningaasaqarneq imminut napatittoq anguniarlugu aqqissuusseqqinnermik malunnaatilinnik suliaqartoqarsimanngimmat.

Aningaasaqarneq imminut napatittoq

Aningaasaqarnerup imminut napatittup anguniarnera anguniagaasussaavoq imaanngitsoq, tamanna nunanit allanit nuussisarnerit aqutiginagit nunat avannarliit assigalugit inuuniarikkut atugarisatigut qaffasissuseq agguataarinerillu anguneqassappata, inuiaqatigiillu atugarissaartut aqqissuulluakkat qulakkeerneqassappata.

Aatsitassarsiornikkut pilersaarutit aningaasaqarnermut imminut napatittumut aqut anguneqassappat pisariaqartinneqartussaapput. Pilersaarutit tamakku aatsaat inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut annertuumik iluaqutaasinnaapput sulisunik avataaneersunik eqqussuinani inuussutisarsiornikkut ineriartortitsinermik suliffissaqartitsinermillu pilersitsisinnaappata. Inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasaliinikkut ajornartorsiutaannik iluarsinissamut inuussutisarsiuutitigut ineriartornerit aqqissuusseqqinnerillu tapersorsorniarlugit aqqissuusseqqinnerit imminut akeleriinngillat, imminullu ataqatigiittuullutik. Inuussutisarsiuutitigut ineriartorneq tunisassiornermik suliffissaqartitsinermillu siuarsaaffiusoq anguneqassappat sulisinnaasuni piginnaasanut piumasaqaatit, nuttarsinnaanerit sulerusunnermullu kajumissuseqarneq pisariaqartinneqartussaapput. Periusarineqartoq taamaattoq iluatsissimappat pisortat aningaasaqarnerat aamma akileraarutitut akiliutigineqartut annertunerusut inunnillu isumaginnikkut tunniunneqartartunut aningaasartuutit annikinnerusut aqutigalugit nukittorsarneqassaaq.

Aningaasaqarneq imminut napatittoq pillugu oqallinneq piffissami kingullermi ajoraluartumik aatsitassarsiornermi suliat amerlassusiinut/annertussusiinut nunanit allanit nuussinernut aningaasaqarnerup isumalluutaajunnaarnissaanut siunertaqartumik tunngatinneqarsimavoq.

Aningaasaqarneq imminut napatittoq pillugu oqallinneq angusaqarfiunaviangilaq aningaasaqarneq nunanit allanit nuussisarnerit aqputigalugit aqqinneqartinnagu aatsitassarsiornerit amerlassusaat/annertussusaat kisiisa pineqartillugit. Ataatsimoortumik tapiissutinut tapiissutinullu nunanit allaneersunut allanut taarsiullugu isertitassaqaarfiit allat kisiisa isiginiassagaanni suniarnani iliuseqarnertut tamanna isigisariaqarpoq. Iluamik eqqarsarnerunngilaq aningaasaliinikkut tapiissutit nunani allani suliffissuarneersut pinngitsoorsinnaanagit nammineernerulernermik eqqarsartoqassappat. Piffissap sivisuup ingerlanerani aatsitassanut aningaasaateqarfimmik naammattumik angissusilimmik pilersitsinissaq pivusorsioortuunngilaq nuussinerit nunanit allaneersut maanngaanniit akilerniarneqassappata. Tamatumani aatsitassanut aningaasaateqarfik pisariaqartinneqassaaq, aningaasaqarnerlu eqqarsaatigissagaanni aningaasaateqarfik tallimariaammiit arfineq-marloriaammik aningaasaqarfiup annertussusia eqqarsaatigalugu anginerusariaqarpoq, tassalu norskit uuliamut aningaasaateqarfiannut assingusoq (pensionsfonden). Taamatut pisoqarnissaa pivusorsioortuunngilaq, tamatumani ilu erseqqissarneqarpoq aningaasaqarnermut imminut napatittumut ingerlariaqqittoqassappat inuussutissarsiornikkut ineriartorneq pisariaqartinneqartussaammat.

Inissiat

Ineqarniarneq arlalinnik pissuteqartumik ajornartorsiorfiuvoq. Inissiat amerlavallaartut ajortumik aserfallatsaaliorneqarsimapput. Illoqarfinni anginerusuni inissat amigaataapput, tamannalu immini ajornartorsiotaavoq, kisiannili aamma ilinniarnissamat aamma inuussutissarsiutit ineriartornissaannut killiliisuusinnaalluni. Peqataanik nalinginnaasumik isumaqartoqartarpoq inissiami ineqarnissaaq akisoqisoq, naak inissianut toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu aningaasanik ikittuunngitsunik pisortanit tapiissuteqartoqartaraluartoq.

Ineqarnermut politikki akisuvoq anguniarneqartullu anguneqarneq ajorlutik. Tamatumani pingaarnermik inissiat tamakkerlutik naleqqussarnissaat piumaneqarnerallu pineqarput aammalu inuiatqatigiinni pissakinnerpaanut tapiissutit anngunneqartarnissaat eqqarsaatigalugu. Ineqarnermut tapiissutaasut aningaasaqarnikkut pissakinnerpaanut tunngatitaagaluarput, tapiissutilli allat amerlanertigut pissarissaarnerusunut annguttarlutik.

Inissiat taarsigassarsiat akikitsuarsuit Namminersorlutik Oqartussaneersut kommuneersullu aqputigalugit aningaasalersorneqarsinnaapput. Taamatut ernianut tapiissuteqartarnermi tapiissutit 300-400 mio. kr.-inik naleqarput, taamaalillutillu ineqarnermut tapiissutinut aningaasartuutaasut pingasoriaatigalugit. Inissiat tamanut akikitsunngorlugit tunniunneqarsinnaanngillat. Tapiissutigineqartut akileraarutit qaffasinnerit imaluunniit susassaqaarfinnut allanut aningaasartuutit appasinnerit aqputigalugit akilerneqassapput. Qaffasissumik tapiissuteqartarnerup atuneq equngalersippaa, annertuallaamillu pisortat aningaasaqarnerat oqimaatsorsioortillugu.

Inissianut tapiissutit assigiinngitsut suuneri takuneqarsinnaanerilu annerusumik isiginiarnissaat pisariaqartinneqarpoq. Pisortat taarsigassarsititsinissaannik tapersersuisoqarpoq, kisiannili tamatuma ajornannginnerusunik piumasaqaatitaqarnissaa pineqarnani niuernermi piumasaqaatitalerlugu taarsigassarsinissami erniaqartitsinissaq naafferartumillu akilersuinissaq eqqarsaatigissagaanni. Pisortat taarsigassarsititsinerat aqputigalugu inissianut tapiissuteqartoqareerpoq,

Kapitali 1 Aningaasarsiornermi pissutsit

Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut sammisat 2012-imi aamma 2013-imi appariarput, kinguarernerullu 2014-imi sakkortusilluni ingerlaannarnissaa ilimanarpoq aningaasarsiornikkut ajornartorsiortoqarneranut takussutissaasumik. Kinguartoqarneranut pissutaapput aalisarnerup annikillinera, aatsitassarsiornerit ikilineri takornariaqarnerullu appariarfiunera ataatsimoorlutik appariarfiusimmammata, taakkulu saniasigut sanaartornerit annikillisimmammata. Avaleraasartuunik misileraalluni aalisarnerup kvartalip pingajuani aningaasaqarnikkut nukittoriarnissaaq ilimanarsisikkaluarpa, tamatumali immi 2014-imi aningaasaqarnikkut kinguariarnissaaq pinngitsoortissinnaangilaa. 2015-imi ilimanartoqarpoq sanaartornerit annertuut ilaat suliassaqtitsinerup qaffakkallarnissaanut iluaqutaajumaartut. Taamaattorli ineriartorneq siumut oqaatigineqareersoq, kisiannili immi nalorninarpoq, aningaasaqarnerup ataavartumik pitsanngorteriarnissaanut iluaqutaasussatutilimanaateqanngilaq. Aningaasaqarnikkut ataavartumik attanneqarsinnaasumillu ineriartornissamut paasissutissat massakkorpiaq ersernerlupput. Aningaasaqarnerup ineriartornissaanut missingiinerit tabel 1.1-imi ataatsimut takutinneqarput.

2012-imi ajortumik ineriartortoqarneranut pingaarnertigut pissutaavoq kulbrintinik minnerusumillu aatsitassanik ujarlernerimi suliassat annertuumik appariarfiusimmammata, kinguarernerullu 2013-imi ingerlaqqissimanissaa ilimagineqarpoq. 2013-imi raajartarineqartut 2012-imi ukiullu siuliini pisarinqartunut sanilliullugit 20 %-it missaannik ikileriarput.

Tabel 1.1: Pilersuinerimi oqimaaqatigiinneq, ukiumut amerliartornerat pct-inggorlugu

	Andel af BNP	Vækstrate, pct.						
		2012	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Namineq atuineq	45,8	-0,4	1,8	1,5	-0,2	-0,5	-2,0	0,9
Pisortat atuinerat	51,5	3,7	-1,4	-1,0	-2,2	1,0	1,0	0,5
Ilanngaaseereerluni aningaasaliinerit katillugit	37,6	-23,7	75,2	31,0	-42,0	-28,9	-10,5	4,1
ujarlernernut aningaasaliinerit pinnagit	23,9	-23,4	4,2	20,2	-13,3	-15,0	-6,5	10,2
Nioqqutissanik sullissinernillu avammut nioqquteqarneq	29,7	-11,3	12,5	-5,8	-3,7	-3,7	-4,7	0,8
Tamakkiisumi atuinerit katillugit	164,7	-6,7	16,5	7,9	-15,7	-7,4	-3,0	1,3
Nioqqutissanik sullissinernillu eqqussuineq	64,7	-14,6	37,6	12,3	-31,1	-14,4	-5,1	1,0
Naalagaaffimmi tunisat ataatsimut nalingat	100,0	-0,7	2,5	4,0	-0,9	-2,8	-1,9	1,5

Nalunaarut: 2009-2010 Kisitsisit inaarutaasut Naatsorsueqqissaartarfimmeersut, 2011-2012 kisitsisaataagallartut; 2013-2015 Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit missingiinerat

Taamaakkaluartuq appariarnerup raajarniarnermi aningaasaqarneq ajoqusinngilaa, tassami akit 2013-imi qaffariaqqissimmammata, 2010-miillu 50 %-it missaannik qaffasinnerusimallutik. Amerlassutsit tungaasigut kinguarierneq ilaannakortumik qaleralinniarnikkut taarserneqarpoq, tassungalua ilaavoq 2013-imi avaleraasartuunik misileraalluni aalisartoqalerneru. 2013-imi kinguarartoqarneranut pissutaqaataasoq pingaarutilik tassaavoq, aningaasaliinerit amerlanerpaartaat, taakkununga ilaallutik illuutigisanut pigisanullu aningaasaliinerit, malunnaatilimmik appariarfiusimmammata.

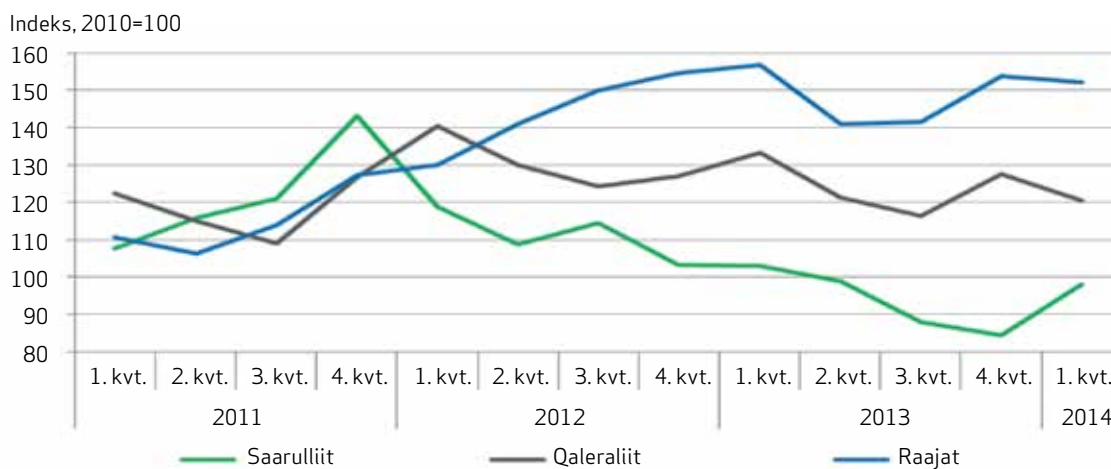
2014-imi sanaartortitsinerup iluani appariartoqaqqinnissaa ilimagineqarpoq. Akileraarutitigut akiliutigineqartut, eqqussuinermut akitsuuteqartitsinerit assatukkallu amerlassusiisa ineriartornerisa ilimanarsisippaat ukiup aallartinnerani akit annikitsumik allanngoriartulerumaartut. 2014-imi avaleraasartuunik misileraalluni aalisarnerup annertusineratigut inuttat isertitaasa annertusinerannik kinguneqartussaassaaq, taamaalillutillu akileraarutitut akiliutigineqartut 3. kvartalimi qaffannerannik kinguneqartumik.

Ukiup tulliani, tassalu 2015-imi, suliassat amerlinissaat ilimanarpoq, pingaartumik pisortat annertuumik aningaasaliineri aqqutigalugit, kisiannili aamma Qeqertarsuatsiaat eqqaanni rubinik püaanissap aallartisarneranut atatillugu. Taamaattoq aningaasaqarnerup annikitsumik siuariarfiumissaanut ilimanartoqalaarpoq, tassami aalisarnermi takornariaqarnermiluunniit - taamaalillunilu avammut niuernermi - imaluunniit nammineq atuinermi annerusumik ineriartortoqarnissaa ilimanngimmat. Immikkut nalornilersitsisoq tassaavoq kommunit aningaasaqarnerat akileraarutitut akiliutigineqartut appariarnerisa kingunerannik tamaviaarnarsisimammat, tamannalu immikkut isigalugu sanaartornerup iluani suliaqarnerup appariarfiumissaanik kinguneqarsinnaalluni.

1.1 Aalisarnej

Aalisarnej ukiuni kingullerni aalisakkat arlallit akiisa qaffakkiartornerinik iluaquteqarsimavoq. Raajat akii 2010-minngarnit 50 %-it missaannik qaffasinnerupput, qalerallillu akii piffissami tassani 20 pct.-it missaannik qaffassimallutik, tak. takussutissiaq 1.1. 2012-imi avammut niuernermi naligitinneqartunut oqimaaqatigiissitsissagaanni akit 2012-imit 2013-imut allanngorsimangillat.

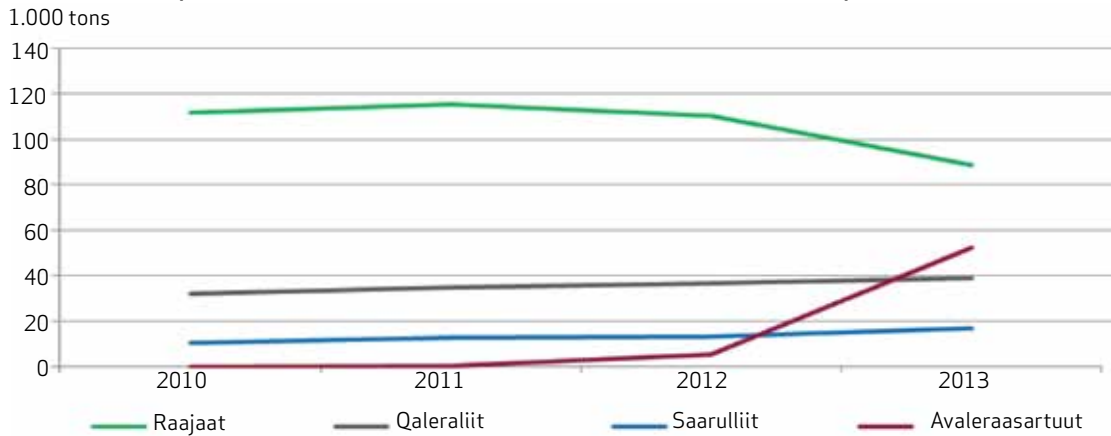
Takussutissiaq 1.1: Aalisakkanut qalerualinnullu kiilumut agguaqatigiissillugu akinut nalileeriaaseq

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

Kalaallit Nunaanni aalisartoqarnerani raajat suussutsimikkut aningaasarsiornikkut pingaarnarpaajupput. Aalisarnej MSC-imi isumannaatsuusutut uppernarsarneqarpoq. Amerlassutsit tungaasigut raajartarineqartut 2013-imi 20.000 tonsit sinnerlugit 88.000 tonsinut appariarput, tassalu 20 pct.-it missaannik appariarnej. Tamanna ilaannakortumik iluarsiffineqarpoq, tassami qaleralittat 2.000 tonsinik amerleriamata imaluunniit 6 pct.-it missaannik, saarullitarineqartullu 3.500 tonsinik qaffariarput, tassalu 25 pct.-it qaangilaarlugit, tak. takussutissiaq 1.2.

Takussutissiaq 1.2: Kalaallit aalisartut aalisariutillu kalaallit imartaanni pisarisaat

Paasisutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik

2013-imi misileraalluni aalisartoqarnerani avaleraasartuut 50.000 tonsit qaangerlugit pisarineqarput, kiilumullu nalinga aalisakkat taaneqartut akiiniit appasinnerujussuulluni. 2014-imi Kalaallit Nunaat misileraalluni aalisartoqarnerani avaleraasartuunut 100.000 tonsinik pisassiisuteqarsimavoq, tassalu Atlantikup Avannaani qaleralittassat tamarmiusut 7 pct.-iisa missaat. Kalaallit Nunaat aalisarneq tamanna aqutugalugu naalagaaffittut sinerialittut akuerineqarusuppoq, taamaallunilu EU-mi, Norgemi Savalimmiunilu ataatsimoortumik pisassiisutaasunit pissarsisinnaajumalluni. Tamanna iluatsissappat piffissami aalajangersimasumik taamatut aalisartarneq 2013-imi 2014-imilu agguataarnerullugu pilersaarusioneqarsinnaassaaq, taamaaliornikkullu akit pitsaanerit angullugit. Avaleraasartuunik aalisarneq ukiuni aggersuni aningaasaqarnerup ineriartortinnissaanut iluaqutaalluarsinnaavoq, tassami avaleraasartooq mianersuullugu pisarineqarpat toqqortarineqarpallu aalisakkatut naleqarluartuummat. Taamaakkaluartoq aamma piumasaqaataavoq 2014-imi aalisarpallaarneq anigorniarlugu aalisakkat amerlassutsimikkut taamaaginnarnissaat, tamatumani pisassiisutaasut inernerata biologit Atlantikup avannaata imartaani siunnersuinerat 30 pct.-it missaannik qaangersimammassuk.

Kalaallit aalisariutaat 2013-imi aalisakkanik 24.000 tonsinik nunat allat imartaanni pisaqarput (ammassat pinnagit), tamannalu 7.500 tonsinik qaffariarneruvoq. Aalisarneq kalaallit nunanik allanik aalisarneq pillugu isumaqatigiissuteqarsimanerannut ilaavoq.

2014-imi raajanut pisassiisutit 85.000 tonsinut aalajangersarneqarsimapput. 2015-imi pisassiisutissat ukiup naalernerani aalajangersarneqassapput. Raajaqassutsip kinguarfiunera silap pissaanik tunngaveqarunarpog. Tassunga takussutissaavoq raajat pisarineqartarfii avannarpariartormata, saarullillu ilaatigut raajanik uumaniuteqartut pisarineqartartut amerliartulersimammata.

2013-imi qaleralittarineqartut sinerissap qanittuaniinnaq pisarineqarput. 2014-imi taamatut aalisarnermi qaffariartoqarnissaa ilimagineqarpoq, tassa pisassiisutit qaffanneqarsimammata, pingaartumillu Qeqertarsuup Tunuanut tunngatillugu biologit siunnersuinerat malunnartumik qaangerneqarsimammata. Taamaammata sinerissap qanittuani qaleralittarineqartut ukiuni aggersuni ataavartumik appariarnissaat ilimagisariaqarpoq. Taamaakkaluartoq biologit siunnersuinerat malunnartumik qaangerneqassappat ulorianartoqarnera naliliiffigissallugu ajornakusoorpoq.

Tunami avaleraasartuunik aalisakkanillu ikerinnarsiortunik aalisarneq eqqarsaatigalugu aalisarneq tamakkerlugu ineriartorfiusinnaasut ukiuni aggersuni killeqartutut isigisariaqarput, taakkunani aalisakkat ilaat ikiliartortussaassammata ilaallu amerliartortussaassallutik. Tamatumani nammineerluni inuussutissarsiutit allat ineriartortinnissaasa qanoq pingaaruteqartiginerat matumani erseqqissarneqarpoq, tassalu aatsitassanik piiannissaq piviusorsiornerpaajulluni, kisiannili aamma takornariaqarneq iluaqutaasinnaassalluni. Kalaallit Nunaanni annertunerusumik aalisakkanik qaleralinnillu suliareqqineq aalisakkerivinni sulisoqarnermut iluaqutaasinnaavoq, tunisassiassalli

akiata aamma nioqqutissiat suliarineqarnerusimasut akornanni pissutsit ilaatigut nunami suliarininnermi niuernikkut ajortumik angusaqarfusinnaasarpur, suliarineqassappatalu pisortanit tapiisuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqassalluni. Tamanna periusissatut inassutigianngilaq.

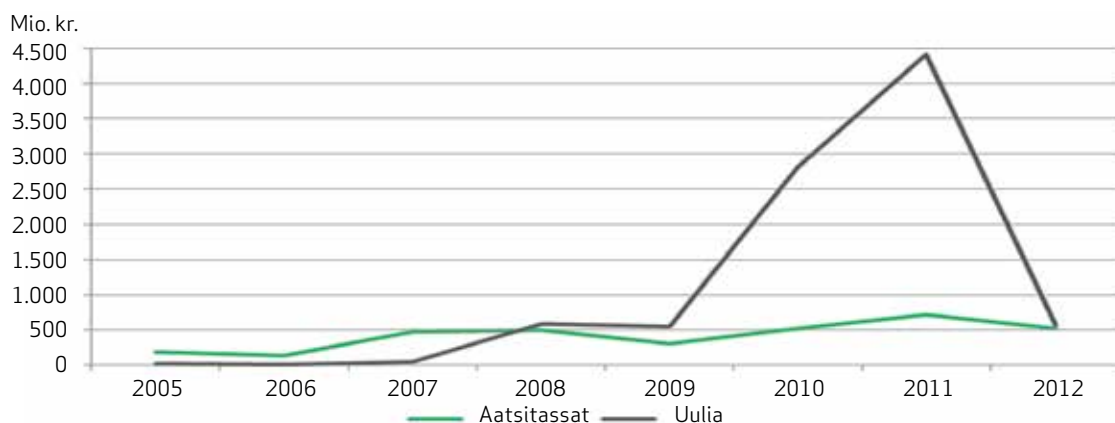
1.2 Aatsitassanik ujarlerneq takornariaqarnerlu

Aatsitassanik ujarlerneq, pingaartumillu assartuisarneq sumiiffinnut annertuumik pingaaruteqarput. Tassunga ilaappur akileraarutitigut isertitassat nunatsinneersunik nunanilu allaneersunik sulisoqarnikkut pisut. Aningaasaliinerit amerlanerpaartaat atortussanik, sulisussanik aningaasannillu atorneqartussanik eqqussuinnikkut pigaluarput, kisiannili assartuinerup, pilersuinerup akunnittarfinnillu ingerlatsinerup iluini najukkani suliffeqarfinnut sunniutaasut malunaateqarluarneri takuneqarsinnaappur. 2010-mi 2011-milu Kitaani uuliamik ujarlernerit amerlasimaqaat. 2012-imi, 2013-imi 2014-imiluunniit qillerilluni ujarlertoqarsimanngilaq, taamaattorli qaartitsisarnerit aqqutigalugit misissuinerit aqqutigalugit sulisoqarsimavoq, ingerlatseqatigiiffillu akuersissutaatit sulii iperavissimanngilaat. Fracking atorlugu imaluunniit sioqqat uuliartallit atorlugit Amerikap Avannaani uuliamik gasimillu annertuumik tunisassiornerup USA-p kulbrintinik pingaartumik Kangianeersunik pinngitsuuisinnaanera annikillisissimavaa, taamaalillunilu aamma ataatsimut isigalugu ingerlatseqatigiiffiit kulbrintinik ujarlernerimii paaanermilu annertuumik aningaasartornarfusuni soqutiginninnerat annikillisimalluni, soorlu kalaallit imartaanni avatangiisitigut illersorneqarsinnaasumik paaasoqarnissaani taama ittoq.

Aatsitassanik atortussiat eqqarsaatigalugit 2012-mi misissuinnissamut akuersissutit amerlassusaat 75-niit 97-inut amerlippur, misissuinnernullu aningaasartuutit annertuumik apparlutik, Takussutissiaq 1.3 malillugu.

2013-imi sammisat malunnartumik ikileriarput. Tamanna pingaartumik asimi siusinnerusutulli sulisoqarpiarunnaarneranur takussutaavoq. Tamatumunnga pingaarnertur pissutaagunarpoq aatsitassanur amerlasuunur akigitinneqartur 2010-11-mi qaffasissorujussuunikuugaluarlutik apparisimammata, ilaatigut tamatumani nunarsuarmi aningaasat nalingat apparisimammata, tassunga ilaalluni kineserit aningaasaqarnerat.

Takussutissiaq 1.3: Misissuinnernur aningaasartuutit

Nass.: Uuliamik misissuinnernur aningaasartuutit dollarimiit koruuninngorlugit naatsorsorneqarput; 2012 Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit missiliuneraat.

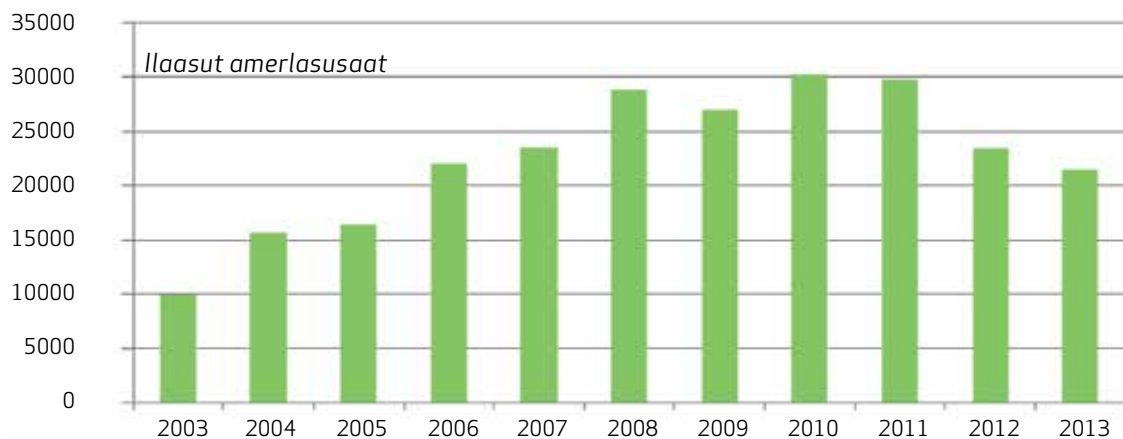
Pissarsiffiusoq: Naatsorsueqqissaartarfik, Nunat aningaasaasa nalingi pillugit Nationalbanki.

Kujataani guultisiorfik 80-t missaannik sulisulik piffissap annersaani amigartoortareerluni, ukiunilu arlalinni ingerlareerluni 2013-imi matusimavoq. Matunerata kingorna Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiortueruppoq, pilersaarutilli arlalit aningaasalersorneqarnissamik utaqqiinnartut piareersimapput.

2014-imi Nuup Kangerluani annertuumik saviminermik paaasoqarnissaanut akuersissummik, Qeqertarsuatsiaallu eqqaani rubinisiornissamut mikinerusumut akuersissummik tunniussisoqarpoq. Pilersaarummut kingullertut taaneqartumut atatillugu ilaatigut najukkami sulisoqarsinnaaneq aamma najukkami nioqquteqartussat pillugit IBA-mik (Impact Benefit Agreement) isumaqatigiissummik atsiortoqarpoq. Taamaattorli suli nalorninarpoq Nuup eqqaani saviminissamik paaaffiliorniarnermut pilersaarutit piviusunnigortinneqassanersut, tassa ingerlatseqatigiiffiit pilersaarutit aningaasaliiffiqarnissaannut suli aningaasaliisussanik ujarlarmata. 2015-imut ineriartornermut missingiinermi rubinisiornissamut atatillugu sanaartortitsinissamut aningaasaliinerit ilanngunneqarput.

Takornariaqarnerup ineriartortinnissaanut siusinnerusukkut neriuutaasut piviusunnigorsimangilat. Timmisartunut ilaasartut nunanut allanukartut nunanillu allaneersut ikiliartorput, tamatumani takornarissat ikiliartornerannik pissuteqarsinnaavoq, kisiannili aamma ilaatigut aatsitassarsiorneerit ikiliartornerannik pissuteqarsinnaalluni. Peqataanik umiarsuartigut takornarissat ikiliartupiloorput. 2013-imi umiarsuartigut takornarissat amerlassusaat 2010-mut sanilliullugu 30 pct.-it missaannik ikinnerupput, 2006-imumlu sanilliullugu ikinnerulaarsimallutik, tak. takussutissiaq 1.4.

Takussutissiaq 1.4: Umiarsuartigut takornarissat amerlassusaat

Paasisutissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik.

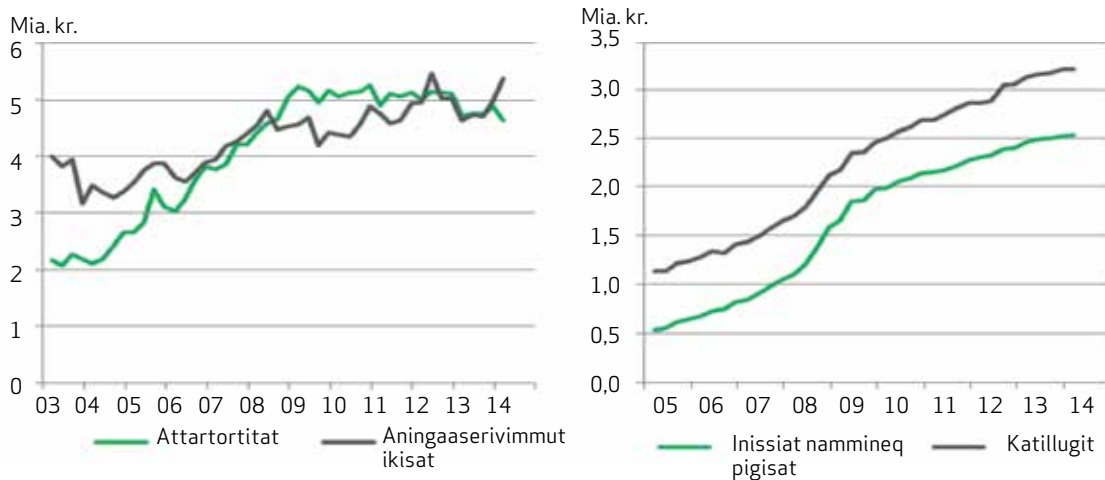
Kalaallit Nunaata takornarissanut takusassaqtitsilluarnera malunnaraluartoq aningaasartuuteqarpallaarfiuneranik akornuserneqarpoq, taakkununga ilaallutik akileraarutit nalunaarasuartaatikkullu attaveqarnermut akigitinneqartut. Takornariaqarneq ullutsinnut naleqqiullugu pilsarsiffiunerussappat akit pitsaassuserlu malunnartumik pitsanngortittariaqarput. Pitsaassutsip pitsanngorteriarnissaani pingaartunut ilaavoq sumiiffinni angalatitsisartut oqaatsinik arlalinnik atuinerikkut oqaatsitigut pikkorissuseqarnissaat kiisalu takornarissanut soqutiginaateqartunik oqaluttuallaqqinnissaq. Naalakkersuisut 2015-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi siunnersuuteqarniarput umiarsuartigut takornarissanut ilaasunut akitsuut Islandimi Svalbardimilu atornerqartoq assigalugu appartinneqartariaqartoq.

1.3 Aningaasaliinerit allat

Sanaartugassanut iluarsagassanullu aningaasaateqarfimmi nikinganerit takoreerlugit Namminersorlutik Oqartussat 2012-imi sanaartugassanut aningaasartuutaat 1.051 mio. kr.-iusimagaluarlutik 2013-imi 795 mio. kr.-iusimapput. 2014-imi 2013-imituulli sanaartugassanut aningaasartuuteqartoqarnissaa ilimanarpoq, 2015-imullu aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi sanaartugassanut 700 mio. kr.-nit missaannik aningaasartuuteqartoqarnissaa ilimanarluni. 2015-imili pisortat allanik sanaartortitsiniarput, tassani danskit naalagaaffiata Nuummi parnaarussivimmik sanaartortitsinissaanut atasumik, ingerlatseqatigiiffiillu aqutugalugit nutaamik containerinut atugasamik umiarsualiviliortoqarnissaanut atasumik. Akerlianik namminersortut sanaartugassanut aningaasaliinissaat malunnartumik appassagunarpoq.

Tamanna siusinnerusumut sanilliullugu Kalaallit Nunaannut realkredit aqutugalugu taarsigassarsititsisarnertit annikillinissaannik kinguneqartussaassaaq, tak. takussutissiaq 1.5.

Takussutissiaq 1.5 Aningaaseriviit Kalaallit Nunaanniit aamma Kalaallit Nunaanniit taarsigassarsitsineri aamma aningaaserivimmiititaat (saamerleq) aamma realkredittit Kalaallit Nunaannut taarsigassarsitsinerini illut qanoq ittuunerinut agguarlugit (talerperleq)

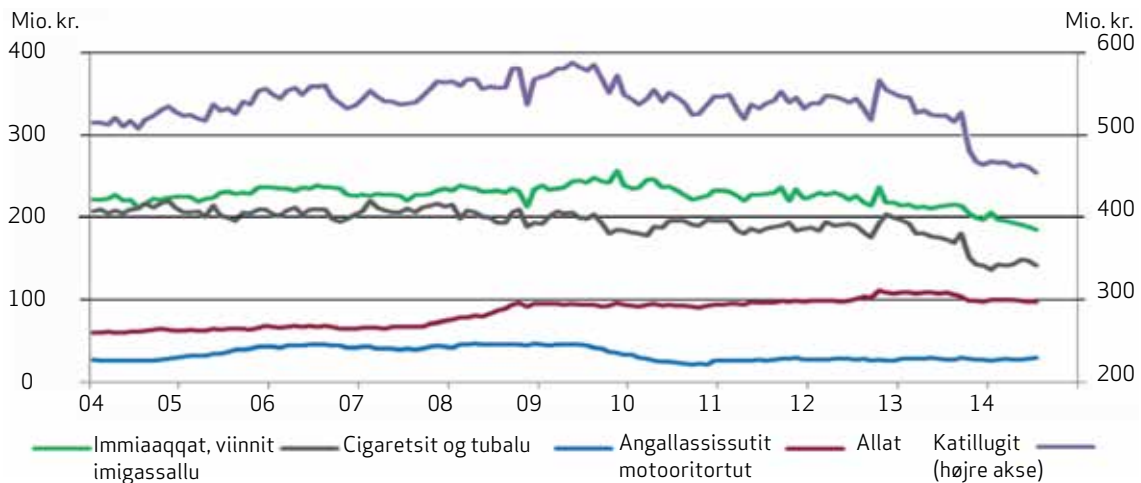
Nass.: 2014-imi kvartalit siullianni kingullermik malussartoqarpoq. Pissarsiffiusoq: Finanstilsynet aamma Danmarks Nationalbank.

Inissiat nammineq pigisat ukiuni kingulliunerusuni amerliartulersimapput. Tamanna ilaatigut takuneqarsinnaavoq realkredit aqutugalugu taarsigassarsiat amerliartulernerisigut. Inissiat nammineq pigisat inissiat pitsaassusaannut iluaqutaasussaapput, piffissarlu ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu aserfallatsaaliinernut aningaasartuutinut apparsaataasinnaassallutik. Taamaattorli inissiat nammineq pigisat aqutugalugit pisortat inissianut nammineq pigineqartunut ajornartorsiuteqalersinnaapput, taamatuttaarlu inissianut aningaasaliinerit aningaasaqarnerup aalajaassusianut ajornartorsiortitsilersinnaallutik. Inissiani nammineq pigisani amerlanertigut aamma Namminersorlutik Oqartussaniit aamma kommuniniit taarsigassarsititsisoqartartussaavoq. Taarsigassarsiat tamaku amerlanersaat ukiut 20-t ingerlaneranni erniaqaratillu naafferartumik akilersugassaangillat, tamatumalu kingorna Nationalbankip diskontoa aqutugalugu ernialersorneqartussaallutik, amerlanertigullu ukiut 15-it 3 pct.-imik ernialersorneqartussaallutik naafferartumillu akilersorneqarlutik. Naak massakut taarsigassarsiarineqartunut ernianut akilersuutinullu akiliisoqarneq ajoraluortoq taarsigassarsiat, ukiuni arlaqartuni erniaqartitsinnginnerit akilersuisussaataanginnerillu aqutugalugit annertuumik tapiissuteqartoqartaraluartoq, illuutigineqartumut artornartorsiortitsipput. Taamatut artornarsiortitsineq pisisumut ersarinnikkaluarpalluunniit inissianut nammineq pigisanut akit qaffasinnerulernissaannik kinguneqartussaavoq, kinguneratigullu aningaasaqarnikkut kinguneqarloriaannaalluni. Taamaammat pisisut ilisimassavaat erniaqanngitsunik naafferartumillu

akilersugassaangitsunik taarsigassarsisarnerit artornarsiortitsilersinnaammata ukiuni arlalinni ernianut akilersuutinullu akiliisoqarneq ajoraluarpalluunniit, aamma pisortanut taarsigassarsianut siunissami akiliuteqartarnissaq tuniniaanermi paasissutissiisutigineqarsimangikkaluarpalluunniit.

Kalaallit nunanut allanut niuernerannut kisitsisaagallartut innersuussutigalugit 2013-imi umiarsuarnik timmisartunilluunniit eqqussuisoqarpiarsimangilaq, lastbiilinillu varevogninillu aamma eqqussuisoqarpiarsimanani. Assartuinermi atortunik aningaasaliinerit taamaattumik annikissimapput. Peqatigisaanik Royal Arctic Linep umiarsuarnik pisinissaa tysklandimi umiarsualiorfiup akiliisinnaajunnaarnera pissutigalugu kinguaattoorpoq, taamaalilluni taamatut ittuni aningaasaliinerit aamma 2014-mi appasissumiinnissaat naatsorsuutigineqarluni.

Takussutissaq 1.6: Eqqussuinermi akileraarutit

Nass: Qaammatini 12-ni angusat. Kingullermik 2014-imi maluginnittoqarpoq.

Paasissutissarsiffik: Namminersorlutik Oqartussat

1.4 Atuineq

Nammineerluni atuineq kigaatsumik ammut ingerlagunarpoq. Akileraarutinut tunngaviup ingerlaavartumik naatsorsornerani takuneqarsinnaavoq aalajangersimasumik aningaasarsiarineqartartut appariartortut, 2014-imi ukiup affaani siullermi ukiumut siulianut sanilliullugu 2,5 pct.-it missaannik appasinnerulluni, eqqussuinermilu akitsuutinit iluanaarutit aamma ammut ingerlallutik, tak. takussutissiaq 1.6. Appariarneq pingaartumik imigassamik tupanillu atuinermiippoq, kisiannili nammineq atuineq tarmarmi ammut ingerlavoq. Taamaattorli nammineq atuinerit tamakkernagit eqqussuinermut akitsuuteqartinneqarput. Inissiat amerliartuinnarmata inissianut tunniuttakkanut atuineq (ineqarnermut akiliutit) aamma qaffakkiartortussaavoq - aningaasat naleerukkiartornerat pingikkaluarlugu. Nammineq atuinermi appariartorneq ukioq manna unittussatut naatsorsuutigineqarpoq, 2015-imilu atuisuni annikitsumik siuariartoqartussaassaaq, taamaalinerani aningaasarsiat annikitsumik qaffariarnissaat naatsorsuutaammat.

Pisortat atuinerat naatsorsuutinut missingersuutinullu paasissutissat naapertorlugit 2013-imi aamma 2014-imi annikitsumik qaffariarfiunissaa naatsorsuutigineqarpoq. Akileraarutitigulli isertitat appariartortut kommunit aningasaqarnerannut ajortumik sunniuteqartussaapput, tamannalu pilersaarutaasimagaluartunut sanilliullugu kommunit aningaasaliinerminnik atuinerminnillu apparititsinerannik kinguneqarsinnaavoq. Tamatumunnga atatillugu imaassinnaavoq sipaarniutaasinnasut pisortat illuutaasa atortuisalu aserfallatsaaliornissaannut tutsinneqartut. Tamanna illuutigineqartut suli ajorsinerannik, taamaalillunilu atasinnaanerisa ajortikkiartornerannik, kinguneqassaaq.

1.5 Suliffeqarneq

Suliffeqarnermik ingerlaavartumik nalilersuineranut suliffissarsiortut nalunaarsorneqartut amerlassusaat pissarsiffissani kisiartaapput. Kisitsisitigut paasissutissat takutippaat inuit qassit qaammatip ataatsip ingerlanerani suliffissarsiuussisarfirmut suliffissarsiortutut saaffiginissimanersut. Nalunaarsuinernulli tunngatillugu allaffissornikkut suleriaaseq ukiumiit ukiumut aamma kommunimiit kommunimut allanngorarsinnaavoq, minnerunngitsumik 2012-p siorna, taamani nalunaarsuinermi piumasaqaatit suut suliamik suliarinnittumit atorneqassanersut pillugit ilit-sersuut nassiunneqarluni.

Piffissap sivilisunerup ingerlanerani suliffissarsiortut amerlassusiisigut ineriartorneq taamaatumik nalilersorneqarsinnaanngilaq. 2014-imi qaammatini arfinilinni siullerni suliffissarsiortutut nalunaarsorneqartut amerlassusaat agguaqatigiissillugu 4.170-iupput, ukiup siuliani 3.860-iu-simallutik. Inuit taakku 4.170-t ilaat qaammatip ilaani akissarsiaqarlutik sulisimasinnaapput, kisianni aamma piffissami ataatsimi suliffissarsiortutut nalunaarsimallutik. Qanorluunniit kisitsisit paasineqaraluarpata paatsoorneqarsinnaanngitsoq tassaavoq suliffissarsiortut amerliartorne-rat pineqarmat. Qaammatit kingulliit aqqaneq-marluk ingerlaneranni inuit 9.640-t arlaatigut suliffissarsiortutut nalunaarsorneqarsimapput, tamannalu aamma inunnik 300-nik qaffariarfiuvoq qaammatinut aqqaneq-marlunnut 30. juni 2013-imi unittunut sanilliutissagaanni. Inuit qaammatit aqqaneq-marluk ingerlaneranni ikinnerpaamik qaammatini qulini suliffissarsiortut amerlassusaat 1.170-iniit 1.290-inut amerleriarsimapput, tamatumani takuneqarsinnaavoq sivilisuumik suliffissaaleqisut aamma amerliartulersimammata.

Suliffissaaleqisut pillugit ukiumoortumik kisitsisitigut paasissutissanik Naatsorsueqqissaartar-fik tamanut saqqummiussisalernikuuvoq. Kisitsisitigut paasissutissani taakkunani suliffissaale-qisut akornanni inuit qaammammi tassani suliffissarsiortutut nalunaarsimasut aamma akissar-siaqarsimallutik sulisimasut ilanngunneqanngillat. 2012-imi suliffissaaleqisut amerlassusaat 2.655-inut naatsorsorneqarput, tamannalu 2011-mut sanilliullugu 130-nik qaffariarneruvoq.

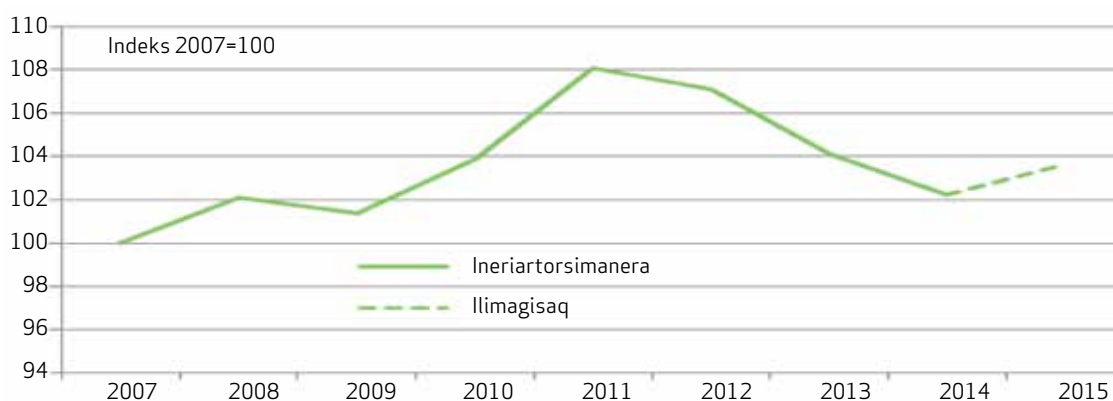
2012-mi suliffissaaleqisut 2.655-it sulisinnaasut 9,4 pct.-eraat, Ernumanartoqarpoq 2013-imut aamma 2014-imut naatsorsuinerne suliffissaaleqisut procentinngorlugu qaffariarsimanissaat. 2013-mut sulisut suliffissaaleqisullu naatsorsorneri december 2014-mi piariissapput.

Naak 2012-imi 2013-imilu suliffissaaleqisoqaraluaqisoq ilaatigut sulisartut ilinniagaqanngitsut nunatsinnut isaanerisigut paasinarsivoq kalaallit suliffissaqartitsiniarneranni aqqissuussaankkut ajornartorsiuteqarnera amerlasuutigut takuneqarsinnaasoq. Tamatumani paasinarsivoq suliffis-saaleqisut piginnaasanik kissaatigineqartunik peqarsimannngikkunik, nunap sortaaniinnertik pissu-tigalugu imaluunniit suliatigut pisinnaasamikkut pissuteqarlutik suliffissanut inuttaqanngitsunut suliffissarsiorneq ajormata. Taamaammat ilinniartitaanerit qaffasissusaat qaffanniarlugu nutaanik suliniuteqartoqartariaqarpoq, suliatigullu sumiiffitsigullu allanngorarsinnaaneq annertusarlugu. Ullumikkumut naleqqiullugu inuit ataasiakkaat sulinerikkut pissarsiassaat annertunerusariaqar-put.

Kapitali 2 Maannakkut aningaasanik aqutsineq

Aningaasarsiorneq 2011-miilli appariartorfiulersimavoq. 2015-imi aningaasarsiorneq annikitsumik qaffariartoqarnissaa ilimanarsinnaavoq, tamannali annertunertigut pissutsinik massakkut takuneqarsinnaagallartunik pissuteqarpoq aningaasaqarnerup pingaarutilimmik allangornissaanut paasineqartariaqanngitsoq, tak. kapitali 1. Ataatsimut qiviassagaanni massakkut aningaasarsiorneq 00-ikkut naalerneratulli qaffasitsigaaq. Aningaasaqarneq ineriartortitsinissamut ataaticut piukkannaatit annikippit. Tamatumunnga allatut takussutissaavoq suliffissaqartitsiniarnikkut ajornartorsiuteqarneq, suliffissaaleqisut amerliartortut inuusuttullu nunanut allanut nutserartut.

Takussutissiaq 2.1: Nioqqutissianik sullissinernillu pilersuinerit tamarmiusut nalingisa ineriartornerat, akit aalajangersimasut

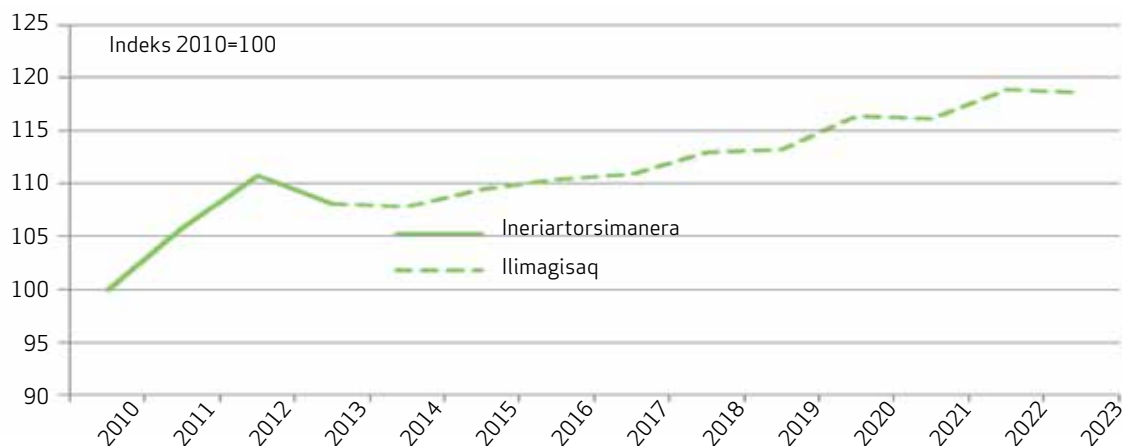

Takussutissiaq 2.1: Nioqqutissianik sullissinernillu pilersuinerit tamarmiusut nalingisa ineriartornerat, akit aalajangersimasut

Aningaasarsiornerup annertunerusumik ajornartorsiulinnginneranut pissutaanerpaajuvoq aalisakkanut qalerualinnullu akit ajunngitsumik ineriartulersimammata, tak. kapitali 1. Taamaakkaluartoq siunissami aalisakkanik tunisassianut akit taamatorujussuaq qaffariaqqinnissaat ilimagineqassanngilaq. OECD-FAO qanittukkut aalisakkanut akinut ineriartornernut sivisuumik missingiinernut qanittukkut tamanut saqqummiussaqaqput. Inerniliinermi pingaarnertut taaneqartoq tassaavoq siunissami aalisakkanut akit taamak annertutigisumik qaffariaqqinnissaat naatsorsuutigineqassanngitsoq akinut ataatsimut ineriartorneq eqqarsaatigissagaanni, tak. takussutissiaq 2.2. Aalisakkanik tunisassianik ilimagineqartumik piumanerulernissaq amerlasuutigut imaani tukertitsiveqarneq aalisakkanik tunisassianik amerliartortunik taarserneqarnissaa ilimagisariaqarpoq. Naak aalisakkat imaani pisarineqartut akii aalisakkaniit tukertitsivimmeersuniit qaffasinnerugaluartut aalisakkat tukertitsivimmeersut amerlanerit neqeroorutaalernerisigut akit appartikkiartorneqarput.

Aalisakkanik tunisassianut akit ineriartornerat pissutsinit amerlasuunit sunnerneqartarput, misilittakkallu malillugit piffissamut sivisunerusumut ineriartorneq takussutissani annertuumik nikingasoqalersinnaasarpoq.

Takussutissiaq 2.2: Nunarsuarmi niuerfinni aalisakkanut akit, massakut ineriartorneq ilimagisalu, aningaasat nalikilliarthornerannut naleqquttumik akit ineriartornerat

Paasisutissiaq: Takussutissiami aalisakkanut imaani pisarineqartunut akit ineriartornerat takutinneqarput nalinginnaasumik akit qaffannissaannut iluarsiiiffigalugit (aningaasat naleerukkiartornerat)

Paasisutissarsiffik: OECD-FAO, 2014, Agricultural Outlook.

Avaleraasartuunik aalisarsinnaanermut periarfissaqalerneq aalisarnerup iluani ajunngitsumik ineriartorneruvoq, inuussutissarsiummut kisimi pinnani, pisortalli aningaasaqarnerannut aamma. Avaleraasartuunik aalisarnermi akitsuuteqartitsinikkut 2014-imi 90 mio. kr.-nit tungaanut, ukiunilu tulliuuttuni 2015-18-imut, iluanaaruteqartoqarnissaa naatsorsuutaavoq. Ukiut marlussuit siornagut ilimagisat eqqaassagaanni tamanna ilimaginngisatut annertuumik isertitsiffiuvoq pisortat aningaasaqarnerannut pingaaruteqartussa.

Ukiuni kingulliinerusuni ineriartornerup takutippaa aningaasarsiorneq iluamik ineriartorsinnaanngitsoq. Nunanut allanut sanilliullugu aningaasarsiatigut assigiinngissutaasut milliartunngillat, soorluttaarlu nunap iluani annertuumik assigiinngitsoqartoq. Inuussutissarsiuutitigut suliniutinik nutaanik aallartitsisoqanngippat siunissaq assut ajorpassippoq. Qanoq ajortumik sunnerneqariaanaatiginerput ukiuni kingullerni ineriartornerup aamma takutippaa. Aalisarnerup iluani periarfissat akillu ineriartornerat eqqarsaatigalugit aningaasaqarneq annertuumik aalajangiisussaavoq. Ukiuni kingulliinerusuni akit tungaasigut pisarineqartartullu tungaasigut (avaleraasartuut) ajunngitsumik ineriartortoqarpoq, taamaattorli aningaasarsiorneq ajunngitsumik pisoqarnerit kisiisa aallaavigalugit tunngavilerneqarsinnaanngilaq. Siusinnerusukkut misilittakkatigut takuneqarsinnaavoq akit apparthornerat piniagassaarunnerillu akuttunngitsumik takkuttartut, aalisarnikkullu isertitaqarnissamat pisortallu aningaasaqarnerannut tamanna ajortumik kinguneqartartoq.

2.1 Suliffissaqartitsiniarnerup aqunneqarnera

Suliffissaqartitsiniarneq suliffissaaleqinerlu aningaasarsiorneq malunnartumik ajornartorsiuutaavoq. Tamatumunnga tunngaviatigut marlunnik pingaarnernik pissutaasoqarpoq, tassalu aningaasarsiorneq annikitsumik ineriartorfissaqarnera ilaatigullu aqqissuussaannikkut unammilligassaqarnera.

Politikeqarneq eqqarsaatigalugu piffissap sivikitsuinnaap ingerlanerani suliffissaqartitsiniarnerup ineriartornera sunniuteqarfiusumik tulluurtumillu pingaarutilimmik sunnernaissallugu ajornakusoorpoq. Pisortat aningaasaqarnerat aqutigalugu aningaasaqarnermik amerlisaaffiusumik aqutsinissaq periarfissaqarpiannngilaq. Periarfissat pingaarnertigut sanaartornerup iluaniipput.

Piffissami namminersortut annikitsuinnarnik suliaqarfianni pisortat sanaartukkanut aningaasaliinissaasa siuartinnissaa tunngavilersorluagaavoq. Taamaattoq suliniutit taamaattut tulluurtumik ingerlanneqassappata piumasaqaatit arlallit naammasseqqaartariaqarput. Sanaartugasanut aningaasaliinissami Akiitsunut Aningaasaliinissamullu Periusissami piumasarineqartut naammasseqqaarneqassapput, siunissami aningaasarsiorneq ataannarsinnaasoq iluaquserniarlugu. Tamanna imannak paasineqassaaq, pilersaarutaasuni inuussutissarsiuutigut ineriartorneq suliffissaqartitsiniarnikkullu ineriartorneq tapersorsorneqassapput. Tamatumani ilanngunneqassaaq suliffissaqartitsiniarnikkut ajornartorsiorfiunerpaani sanaartukkanut aningaasaliisoqartariaqanngimmat, paarlattuanilli siunissami suliffissaqartitsiniarnikkut periarfissaqarnerpaani aningaasaliinissaq pisinnaalluni.

Pisortat aningaasaliineri tuaviuussat imminni suliffissaqartitsiniarnermut sivikitsuinnarmik sunniuteqartarput, taamaalillutillu soorlu illoqarfinni mikinerusuni nunaqarfinnilu aaqqissuussamik suliffissaqartitsiniarnermi ajornartorsiutaasunut aaqqiissutaasinnaanatik. Suliat aallartinneqareersut imaluunniit aatsitassarsiorfinnut pilersaarutit assigisaallu tigussaasumik aallartinneqareersut aallaavigalugit inuussutissarsiuutinik ineriartorfiusuni inuillu amerliartorfiini inissianik nutaanik sanaartortoqartariaqarpoq. Sumiiffinni allani inissianik iluarsaanissaq pisariaqartinneqarsinnaavoq, inissiali taakkunani amerliartortinnagit. Sanaartukkanut aningaasaliinerit aqutugalugit piffissaqaninnerusooq eqqarsaatigalugu suliffissaqartitsiniartarneq tulluurtuunngilaq, taamaaliornikkummi ajornartorsiutaasut pioreersut qaangerneqarsinnaanngimmata, pisortallu aningaasaqarnerat ajoqusersuinnartussaassallugu. Sanaartortitsinerit akit appassisusaannut qaffasissusaannullu atussallugit ajornakusoorsinnaasoq aamma takussutissaqareerpoq, tassami sanaartortitsinerit ikittuunnaat kisimik siuartinneqarsinnaammata.

Piniagassanut pisassiissutaasut biologit pisassiissutitut inassutaat qaangerlugit amerlinerisigut aaqqissuussaannikkut ajornartorsiutaasut iluarsiniartarnerat ajornartorsiortitsisarpoq. Taamatut aqutsinikkut piffissami sivikitsumi iluanaarutaasinnaasut nunani tamalaani akuerineqarnissap annaanissaa anguneqannginnissaaluunniit pissutigalugu pisassanut akinullu siunissami ajortumik anertuunik marlunnillu kinguneqarsinnaanerannik akornuserneqarput.

Massakkorpiaq pisumi annikitsumik ineriartorneq ikinnerusunik suliffissaqartitsinernik annerusumillu suliffissaaleqinermik kinguneqarpoq, suliffissaaleqinermullu ajornartorsiuteqarnermut pingaarnertut pissutaapput aaqqissuussaannikkut arlalinnik ajornartorsiortoqarnera. Susassaqarfinni arlalinni suliffissat sulisunik tikisitanik inuttaqartinneqarput. Tamatumani pineqaannanngillat sulisunut immikkut ilinniagalinnut ilinniarsimasanullu piumasaqaateqartarnerit, kisiannili aamma suliffiit pisinnaasanut imatut piumasaqarfiunngitsut, soorlu suliffiit ilinniagaqarnani suliffiusinnaasut. Taamaalilluni aaqqissuussaannikkut unammilligassani sulisussat nalinginnaasumik piginnaasamikkut qaffasissusaat pineqarput, kisiannili aamma nuttarsinnaanermut kajumissuseqarnermut pissutsit pineqarlutik.

Suliffissaqartitsiniarnermi annikitsuinnarmik siuariartoqarsimavoq. Naleqqussaasartunik atuinikkut suliffissaqartitsiniarnermut aqutsinerup naleqqussarnissaa ajornannginnerulissaaq. Soorlu Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit siusinnerusukkut nalunaarusaanni takuneqarsinnaasoq sulinikkut aningaasatigut pissarsiassat immikkoortunut amerlasuunut annertunngillat, assersuutigalugu takuuk Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit (2013). Tamatumunnga pissutaavoq inunnik isumaginninnikkut tunniunneqartartut akileraaruserinerullu akornanni attuumassuteqartarnera. Aningaasarsiat qulakkeerlugit isumagineqartarnerisigut sulinikkut annikitsuinnarmik iluanaartoqartarpoq. Taamatut ajornartorsiuteqarnermi sunniutaasut suliffissaqartitsiniarnerup iluani sulinermik misiliinissamik piumasaqarnikkut ilaannakortumik iluarsineqarsinnaapput. Ataatsikkoortitsilluni sulisussaaleqisoqartillugu aammalu sulisussanik piginnaasanik piumaneqartunik piginnaanilinnik peqartillugu eqqarsarnarpoq suliffissaqartitsiniarnikkut aqutsinermi piareersimannissamut pineqaatissiisarnermullu atortut ilumut naammattuunersut. Aningaasaqarneq aalisarner-

mik pinngitsuuisinnaangitsoq pineqartillugu ilimagisariaqarpoq aalisariarnissamut periarfissat/silap qanoq innera pissutaallutik sulisussanik pisariaqartitsinerup annertuumik allanngorarfiusarnissaa.

Suliffissaqartitsiniarnermut attuumassuteqartunik aqqissuussaaniikkut ajornartorsiutinut aqqiissutissanik sukkasuunik ajornanngitsunillu soqanngilaq. Aqqissuusseqqinnissat pisariaqartinneqarput, taakkumi atorlugit sulerusussuseq qaninnerulissammat, taamaaliornikkullu sulisinaatinani pisartakkat piginnarnissaannut piomasagaatit sakkortusineqarsinnaammata. Ataavartumik suliffeqartuaannarnissamut tunngavigineqartoq inuusutissarsiutit ineriartornissaannut periarfissanut kiisalu sulisinnaasut piginnaasaasa ataatsimut qaffanneqarnissaannut attuumassuteqarpoq, tak. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit (2013). Inuusuttut amerlanerusut ilinniarnermik aallartitsisarnerat peqatigalugu ukiuni kingulliunerusuni ilinniartitaanerup tungaatigut siuariartoqarpoq. Taamatut ineriartortoqarnera piginnassallugu pingaaruteqarpoq. Taamaammat ilinniartitaanerup aqutsineq tapersorsorniarlugu sanaartugassanut aningaasaliinerit annertuumik pingaartinneqartariaqarput.

2005 aallartimmalli, taamani Naalakkersuisut ilinniartitaanerup pilersaarutaat aallartinneqarmat, inuusuttut ilinniartut ilinniakkamillu naammassinnittut amerlassusaat 50 %-imik amerleriarsimapput. Tabel 2.1-imi takuneqarsinnaavoq piffissami 2005-2013-imut ilinniakkamik naammassinnittut amerliartuinnaavissimasut, amerleriartoqarneranilu inuusutissarsiutitigut ilinniarnertit, ilinniarnertuunngorniarnertit ingerlaqqiffiusumillu ilinniarnertit tamarmik ilaapput.

Tabel 2.1: Ilinniarnertit suuneri malillugit soraarummeertut amerlassusaat

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Inuusutissarsiutitigut ilinniarnertit	246	265	295	309	332	319	390	410	389
Ilinniarnertuunngorniarnertit	146	183	199	206	204	236	275	314	334
Ilinniartitaanerit ingerlaqqiffiusut	164	135	170	162	188	201	182	211	201
Katillugit	556	583	664	677	724	756	847	935	924

Paasissutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik.

Aqqissuussaaniikkut pitsanngoriaatinut ukiuni amerlasuuni aqqissuulluakkamilu suliniutit angusaqarluarfiusinnaammata pitsaasumik ineriartorneruvoq takussutissaallunilu. Taamaattorli ilinniakkat qaffasissusaata naammaginnartuunngornissaannut sulit aqqutissaq takeqaaq. Inuusuttut affaasa missaat kisimik piginnaasaqalerfiusumik ilinniagaqalertarput, inuusuttullu 70 pct.-iisa piginnaasaqalerfiusumik ilinniagaqalernissaannut Naalakkersuisut anguniagaannut aqut sulit takeqaaq. Inuusuttut ilinniarnertit atuarunnaartartut sulit amerlavallaarujussuarput.

Immikkut ernumanartoqarnera tassaavoq 2012-imi 16-18-inut ukiullit 62 pct.-iisa missaat ilinniarnermik aallartitsisimangimmata. Tamanna inuusuttut piukkunnaataannik ajortumik atuinermik takussutissaavoq, inuusuttullu ilinniarnermik aallartitsisimangippata meeqqat atuarfianneereernerup kingorna inuusuttunut amerlasuunut tamanna aallartinnerlunneruvoq. Kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat unammilligassaq tamanna iluarsiiiffigisinnaasimangimmassuk sakkortuumik sumiginnaaneruvoq. Naalakkersuisut inuusuttut taakku 2017-imi 57 pct.-iinnanngortinnissaannut 2020-imi 40 pct.-inngortinnissaannut anguniagaqaralarput. Tamannali anguniagaqarfiunngippallaartut isigisariaqarpoq, siulittaasoqarfiullu kaammattuutigissavaa inuusuttuaqqanut sutigut tamatigut suliniutigineqartunut malunnartumik nukittorsaaussanik suliniutinik aallartitsissasut, taamaaliornikkummi inuusuttut aalajangersimasumik ukiullit amerlanersaat ilinniagaqalersinnaassammata.

2.2 Pisortat aningaasaqarnerat

Pisortat aningaasaqarnerat Namminersorlutik Oqartussanut, pingaartumillu kommuninut suka-ngasuumik aqunneqarput. Aningaasarsiornikkut sammisakinnerunerit akileraarutigut annikin-nerusumik isertitaqarnermik kinguneqartarput. Avaleraasartuunik aalisarnikkut isertitarineqartut ilimagisamiit ajunngitsumik ineriartorfiusimapput. 2014-imi IST-kut 47 mio. kr.-inik sinneqartoofiunissaa ilimagineqarpoq. Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi 2015-imi IST-kut 84 mio. kr.-inik amigartoortoqarnissaa pilersaarutaavoq, ukiunilu 2016-18-imumut ataatsimut taamatorluinaq sinneqartoortoqarnissaa naatsorsuutaalluni.

2014-imumut Aningaasanut Inatsimmi aningaasaqarnikkut aqqissuusseqqinnikkut sunniutaasunut ukiuni 2015-17-imumut 300 mio. kr.-nit missarpiaannik iluanaaruteqartoqarnissaa piumasarineqarpoq. 2015-imumut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi ukiuni 2016-18-imumut aqqissuusseqqinnikkut sunniutaasunut 300 mio. kr.-nit missarpiaannik iluanaaruteqartoqarnissaa piumasarineqarpoq. Taamatut piumasaqarnerup malinnissaanut aqqissuusseqqittoqarnissaanut suliniutinik tigussaasunik suli takussaasoqanngilaq. Aqqissuusseqqinnissamik pisariaqartitsineq annertusiallassimavoq, aqqissuusseqqittoqarnissaanullu suliniutaasussat kinguartinneqarsimallutik. AI2014 akuersissutigineqarmalli aningaasanut inatsimmi pingaarnersiunerit tamarmiusut avaqqullugit Inatsisartut aalajangiiffigisassatut siunnersuutinik aningaasartuuteqarnaqisunik suliaqartarsimapput, tamannalu aningaasaqarnikkut ajornerusumik aqutsinermik kinguneqarsinnaavoq. Tamatumani assersuutaasinnaapput inatsisartut ataatsimiittarfissaannik nutaamik sanaartornissaq nunalerinermullu tapiissutit amerlineqarnissaat, taamaaliornermilu inuussutissarsiummi aqqissuussaanikkut naleqqussartoqarnissaa akilersinnaasumillu ingerlatsisoqarnissaa pillugit piumasaqartoqarsimannigilaq. 2015-imumut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi aamma Qaortumi mittarfiliortoqarnissaanut aningaasanik immikkoortitsisoqarsimavoq, tamatumalu aningaasaqarnermut iluaqutaanissaa ilimagineqanngilaq. Taamaalilluni pisortat aningaasaqarneranni ineriartorneq ersinnginnerusoq ajornartorsiorfiuneruvoq, 2014-imumut IST-mi inernermit sinneqartoortutit qiviassagaanni. Siumut eqqarsarluni aqqissuusseqqinnerit suli piviusunngortinneqarsimannigitsut suli pinngitsoorneqarsinnaajunnaassapput.

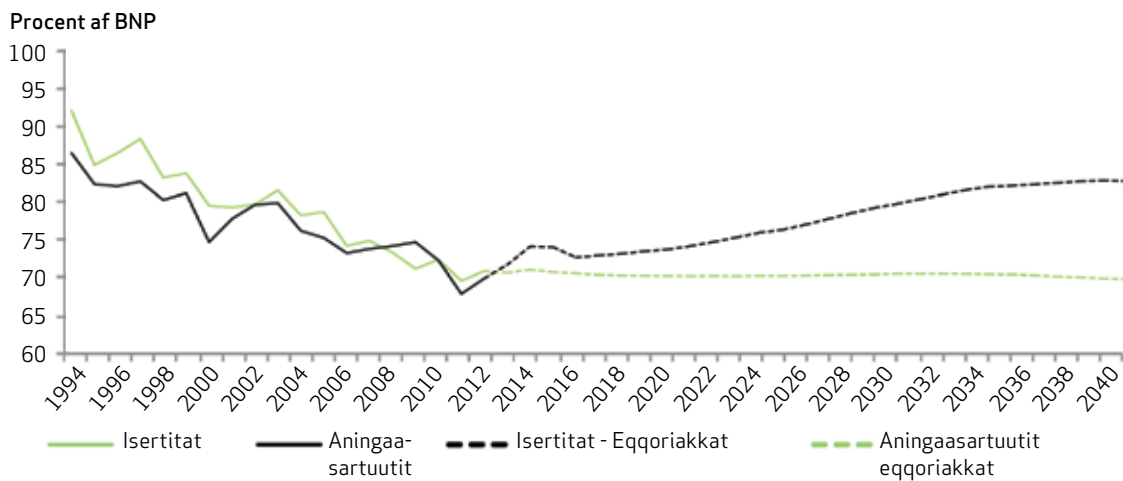
2014-imumut Aningaasanut Inatsimmi inissianik tuniniaanikkut 2014-imi 30 mio. kr.-inik, ukiunilu tul-liuttuni 20 mio. kr.-inik isertitaqartoqarnissaanik missingersuuteqartoqarpoq. Avaleraasartuunut akitsuut 2014-imumut Aningaasanut Inatsimmi 90 mio. kr.-inik isertitsiffiunissaa aalajangerneqarsimavoq, ukiunilu missingersuusiortofiusuni isertitassaqaqarnissaaq ilanngunneqarsimanani. 2015-imumut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi taaneqareersutut ukiumut 90 mio. kr.-inik avaleraasartuunik aalisarneq aqutigalugu isertitassanut missingersuusiortoqarpoq. Isertitassaqaqarfik tamanna ilimagineqanngitsoq ingerlaannartussatut ilimagineqarpoq. Isertitaqarfiusuni anner-tuumik ilimaginngisamillu allannguinerit pisortat aningaasaqarnerannut ataqatigiissaarisuusut, aqqissuusseqqinnernullu pisariaqartinneqartunut suli kinguartinneqartunut assersuunneqartut, qanoq qajannartoqartiginerat ersersiinnarpaat.

Siunissaq eqqarsaatigalugu pisortat aningaasaqarnerat malunnartumik ilungersunartorsiorfiusaaq. Inuiaqatigiinni allanngorarnerup kingunerisaanik, utoqqaallu amerlanerulertorfianni, isertitigut aningaasartuutitigullu ineriartornerit siusinnerusukkut Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinniit misissoqqissaarneqarsimapput. Takussutissiaq 2.3-mi misissueqqissaarnerup nutarteriffigineqarnera takutinneqarpoq¹. Atugarissaartoqarnissaanut aqqissuusinnerit, akileraariaatsit allallu allanngortinneqanngippata pisortat aningaasartuutaat annertusiartortussaapput, isertitallu nuna tamakkerlugu nioqqutissianut sullissinernullu pilersuinerit nalingat ilanngullugu anikitsumik appariartortussaallutik. Taamaammat isertitat aningaasartuutillu akornanni annerusumik ataqatigiittoqartariaqalissaaq, atugarissaarnermullu aqqissuusinnerit massakkut ilusaannut aningaasaliisoqarsinnaajunnaarluni. Ajornartorsiut tamanna avataaneersuunngilaq, ajunngitsumilli pisoqarneranik tunngaviliisuulluni, tassami inuusarneq sivitsoriartorpoq, taamaalillunilu inuiaqa-

1 Ersarinnerusumik oqallittoqarniarpat takoqquneqarpoq: Teknikkikkut ilisimatitsissutitut najoqqutassaq 2014-3: 2014-imi aningaasaqarnerup patajaassutaasa naatsorsorneqarnerata nutarterneqarnera.

tigiinni utoqqaat amerliartortussaallutik. Taamaammat isertitat aningaasartuutillu akornanni aqqissuulluakkamik nikingasoqarneratigut apeqqusertariaqarpoq inuit ataasiakkaat qanoq ililutik inuiaqatigiinnut atugarissaartunut tapeeqataallutillu tigooraasuussanersut. Inuusarneq sivit-soriartortillugu pissusissamisuginnarpoq qaqugu pensionisiaqalernissaq il.il. oqallisigissallugit. Oqallinneq nunani amerlanerusunik utoqqartaqarfiulersussani aamma ingerlanneqartoq. Peqataa-nik naatsorsuinerit massakut politikkerineqartumik aallaaveqarput. Susassaqarfiit ilaanni apeq-quserneqarpoq politikki imatut aqqissuunneqarsimanersoq anguniagaqarfiusuni sapinngisamik annikinnerpaaffiusumik aningaasartuuteqarfissanngorlugu, tak. ineqarnermut politikki pillugu ka-pitali 3. Taamaalilluni aqqissuusseqqinnissanut arlalinnik periarfissaqarpoq takussutissiami 2.3-mi takutinneqartutut aningaasaliisarnermi ajornartorsiutaasunik qaangiinissamut iluaqutaasinnaa-sunik, tamannalu aqqutigalugu periuseq atugarissaarnerunissamut aqqissuussinernik imaqartoq ingerlateqqissinnaaqqullugu.

Takussutissiaq 2.3: Nunap nioqqutissiat aqqutigalugit ataatsimoortumik angusimasaanut ilaasumik pisortat isertitaat aningaasartuutaallu, 1994-2040

Pissarsiffiusoq: Atasinnaassutsip ilusaa, nammineq naatsorsuinerit

Ilimaginninnerit arlallit aallaavigalugit naatsorsuisoqarpoq, taakkunungalu atasumik qularnar-toqarpoq. Sunnertiassusermik misissueqqissaarnerni takuneqarsinnaavoq kisitsisit annertus-susaat tigussaasut tunngaviit allanngoraangata soorunami allanngortartut, kisiannili inerniliinermi takuneqarsinnaalluni aqqissuussaasumik aningaasaliisarnermi ajornartorsiutaasut piffissap ingerlareerneratigut aatsaat saqqummertarnerat piviusorsioortumik pisussani tamani takuneqar-sinnaasarmat. Pisortat aningaasaqarneranni atasinnaassutsip misissuiffigeqqissaarnerani siuner-taavoq ajornartorsiutip malersorneqarnissaa, aqqiisutaasinnaasunullu siunnersuisinnaanissaq siunissamut erseqqissumik missingiinnermik tunniussaqaangikkaluarluni. Misissueqqissaarnermi missingiinnerunngilaq, tassa amigartoornerit annertuut aqqissuussallu annertuumik akiitsoqaler-nermik kinguneqartussaammata taarsigassarsititsisunit akuerineqarnaviangitsut. Taamaammat taarsigassarsititsisut aningaasaqarnikkut sukaterisoqarnissaanik aqqissuusseqqittoqarnissa-anillu amigartoorutaasunik peerutsitsisinnaasunik piunasaqartussaassapput. Taamaammat mi-sissueqqissaarnissaq naalakkersuinikkut aalajangiisarnissani pingaaruteqarpoq, tamatumani pif-fissaagallartillugu aqqissuusseqqinnerit suliarinerisigut atugarissaarnissamut aqqissuussinernit siunissamut qulakkeerlugit.

2014-imut Aningaasarsioarnikkut Ingerlatsineq Pillugu Nalunaarummi, nalunaarut 2013-imeersoq nangillugu, inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasaliisarnermikkut ajornartorsiutaasa iluarsiffigi-neqarnissaannut aqqissuusseqqittoqarnissaanut pilersaarummik ilimasaarisooqarpoq. Tulleriariffiusumik periuseqartoqarniarpoq, 2014-imilu ukiakkut ataatsimiittoqarnerani siusinaartumik pensionisianut aqqissuusseqqinnissamik saqqummiussisoqarniarluni. 2015-imi upernaakkut ataatsimiinnissami utoqqalinermi pensionisiat inuussutissarsiuteqartunullu akileraarusiisarneq pillugit aqqissuusseqqittoqarnissaa pilersaarutaavoq, 2015-imilu ukiakkut ataatsimiinnissami

inunnik isumaginninnikkut tunniunneqartartunut, ineqarnermut kiisalu inummut akileraarutitut aqqissuusseqqittoqarnissaanut siunnersuutitnik saqqummiussisoqartussaalluni.

Aqqissuusseqqinnermi susassaqrarfiit ataatsimut isigissallugit pingaaruteqarpoq. Naalakkersuinnikkut susassaqrarfinni amerlasuuni qanimut ataqatigiittoqarpoq, ilaatigullu aningaasarsiat agguataarnerisigut sunniutissat aatsaat nalilersorneqarsinnaapput ataatsimoortumik aqqissuusseqqinnerit aqutitigalugit. Taamaammat aqqissuusseqqinnissami sammisassat ataasiakkaarlugit suliarissallugit navianartoqarpoq. Aamma erseqqissarneqassaaq aqqissuusseqqinnerit taarsiullugu aqqissuusseqqinnerit atorineqareersut ingerlateqqinneqarsinnaanngimmata, taaneqareersutullu piffissap ingerlanerani aningaasaliinerup tungaatigut imminnut ataqatigiissinnaaneq ajormata. Aqqissuusseqqinnerillu ilaanni arlaatigut iluanaartoqarsinnaasarpoq kingusinnerujusuakkut sunniutaasunut assersuunneqartussanik. Tassunga pingaaruteqartumik assersuutissaa-voq pensionisianut akileraartitsisarnerup allanngortinneqarnera, taamaalilluni ilanngaateqartitsinissamat periarfissaq akiliuteqarnikkut peerneqarsinnaalluni, peqataanillu tunniussisoqarnerani akileraarusiisarneq aamma peerneqarluni. Taamatut aqqissuusseqqinneq pensionisiaqalernermi ukiut il.il. eqqarsaatigalugit pensionisiaqartitsinernut allatigut aqqissuusseqqinnerit assersuunneqassaaq. Pensionisianut akileraarutit teknikikkut allanngortinnerat iluanaarutissat annertunerit takkutiaarnerannik kinguneqartussaavoq, taamaammallu pingaaruteqarluinnarpoq taamatut iluanaaruteqarneq siunertanut allanut illuartinnginnissaa, akerlianilli atasinnaassutsimut ajornartorsiutip millisinniarnissaanut atorineqarluni. Taamaaliornissami pisariaqarpoq, soorlu 2015-imut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuummi erseqqissarneqartoq, aningaasat aningaasaateqarfimmik sanasoqarnerani atorineqarsinnaajunnaarnissaat.

Aqqissuusseqqinnermik aallartitsinissaaq ingasaattutut oqaatigineqarsinnaanngilaq. Aqqissuusseqqinnerit pigitinnagit Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut imminut napatilernavianngilaq, allanullu aningaasaqarnikkut napatinnissaminut atorfissaqartitsiuaannassalluni inuillu ataasiakkaat nalilinnik pilersitsinerat nunani sanilerisani Nunani Avannarlerni Amerikkamilu Avannarlerni inuit ataasiakkaat nalilinnik pilersitsinerannut sanilliullugu appasinnerungaatsiartassalluni.. Aningaasaliisarnikkut ajornartorsiutaalersussat amerlapput, aqqissuusseqqinnernilu susassaqrarfitut sammisassat ajornakusoorput, taamaammallu naalakkersuinnikkut piareersarnissaat kiisalu kinguneratigut atortussanngortinnissaat piviusunngortinnissaallu piffissamik atuffiusussaallutik. Paasinarsereerpoq Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat eqqunneqarneraniit ukiut tallimat qaangiutereeraluartut aqqissuusseqqinnermik malunnaatilinnik naammassisaqartoqarsimanngimmat aningaasaqarnermik imminut napatissinnaasumik iluaqutaasinnaasunik.

2.3 Nunaqrarfiit

Nunassittarnerup ilusia allanngoriartupiloorpoq, innuttaasut illoqarfinnut anginerit katersuupput. Tamatumunnga peqatigitillugu utoqqaat amerlanerujartorput inuusuttullu ikinneruleriartorlutik. Tamanna pingaartumik nunaqrarfinni atuukkiartorpoq. Inuit kinguaassiorsinnaassusillit utoqqaassusillit ikiliartuinnartillugit nunaqrarfinni innuttaasut ukiuni tulluittuni ikileriaqqinnissaat pinngitsoortikkuminaappoq.

Ineriartorneq taama ittoq nunatsinni atugaanerunngikkaluarpoq. Nunarsuaq tamakkerlugu illoqarfimmiut amerligaluttuinnarput. Taamatut allaanerusumik nunassittarnej atugarissaarneruleriartornermut tapertaavoq, kiisalu tunisassiornerup inuiaqatigiillu aqqissugaanerini allanngortoqarneranut, tassunga ilanngullugit pingaartumik ilinniarsimanikkut peqqissutsikkullu piumasaqaatinut aammali kulturikkut neqeroorutitnik il. il. atuisinnaanermut atalluni.

Taamaattorli ineriartornermi assigiinngissutsit annertoorujussuupput. Illoqarfii assigiinngillat. Nunaqrarfiit assigiinngillat. Taamatut assigiinngissuteqarnerit saqqummernaviannngillat illoqarfinnut tamanut kisitsisitigut agguaqatigiissitsinerit nunaqrarfinnut tamanut kisitsisitigut agguaqatigiissitsinernut ajornanngitsumik assersuukkaanni.

Kalaallit Nunaanni nunasseriaaseq nunarujussuarmi innuttaasut ikittunnguakkuutaarlutik siamarsimaffigisaat oqallisigineqartuaannarsimavoq. Aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaalernissamut piumasaqaatit kingunerisaannik oqallinneq annerulersimavoq. Inuiaqatigiit ilusili-gaanerat allanngoriartorpoq, kiisalu ilinniarsimanerunissamik, peqqinnerunissamik allatullu atugarissaarnerunissamik piumasaqaateqartoqalerpoq. Peqataanik aningaasarsiornikkut periarfissat ilutsillu allanngoriartorput. Aalisarnissamut piniarnissamullu periarfissat allanngorarturput, aningaasaqarnikkullu imminut napatissinnaanissami pinngortitap pisuussutaanut allanut tunngasuni (aatsitassat kulbrintillu) inuussutissarsiutinik ineriartortitsinerunissaq pisariaqarpoq. Tamatumani ilinniarsimanissamut piginnaasassanullu piumasaqaatit qaffapput, taamaattumillu aamma nunaseriaatsit sunnerneqarlutik.

Illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni nunap immikkoortuini assigiingissutit isiginneriaatsillu assigiingitsut aallaavigalugit erseqqissaatigineqarsinnaapput, kisiannili sanilliussinerni taamaattuni ajornartorsiutit arlaqarput². Atugarissaarluni inuuneq isertitaasut atoriaannaat tunngavigalugit nalinginnaasumik uuttorneqarlunilu sanilliunneqartarpoq. Taamaattorli pisortatigoortuunngitsumik aningaasaqarneq apeqqutaasorujussuusimappat isertitanik nalunaarsukkaniinnaq tunngaveqarluni sanilliussineq atuinnissamut periarfissat qaffasissusaannik agguataarneqarnerinillu eqqunngitsumik takutitsiviusinnaavoq.

Akileraarutitigut iluanaarutit inuiaqatigiit atugarissaartut aningaasalersuiffiginerannut ilaapput, tamatumani aningaasarsiat nalunaarsukkat apeqqutaallutik. Akileraarutinut akiliutigineqartartut imminut pilersornikkut inuuniuteqarneq pissutigalugu nunap immikkoortuisa ilaanni annikissinnaasarput. Ullutsinni isiginiarneqartorujussuuvoq kikkut inuiaqatigiit atugarissaartut atugarisaannik iluaquteqarnerisut. Apeqqummulli tassunga soqutiginnikkaanni inuiaqatigiinnit atugarissaarfisunut tapersiinerit (isertitat tungaatigut) tassangaanniillu tunniunneqartut (aningaasartuutit tungaatigut) isigineqartariaqarput. Aammattaaq pisortat aningaasaqarnerisa tatineqartorujussuunerat eqqarsaatigisariaqarpoq, tak. takussutissiaq 2.3. Taamaalilluni atugarissaarnissamut aqqissuussinernut pioreersunut aningaasaliisarnikkut malunnartumik ajornartorsiuteqarpoq, taamaammallu massakut akileraarutinut akitsuutinullu akiliutigineqartartut qaffannissaanut piumasaqartoqartariaqarluni, pisortat aningaasartuutai killilersimatinneqartariaqarlutik, imaluunniit allatigut aqqissuuseqqittoqartariaqarluni. Unammilligassani tamakkunani aamma nunaqarfinni isorliunerusunilu innuttaasut pineqarput. Taamaattumik najugassittarneq pillugu eqqartuineq tulleriiaarinissami nalinginnaasumik unammilligassanut pisariaqartitanullu tunngatillugu isigineqasaaq.

Nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermit sanilliullugu nunaqarfinni nalilinnik pilersitsiniarneq minnerusarpoq, aamma persuarsiutaanngitsumik aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu. Taamaattoqarnera ilinniakkat qaffasissusaannut qanimut attuumassuteqarpoq, tamannalu illoqarfinnut anginerusunut sanilliullugu nunaqarfinni illoqarfinnilu mikinerusuni appasinneruvoq. Ilinniarnerit suliffeqarnerillu kiisalu aningaasarsiat akornanni erseqqissumik ataqatigiittoqarpoq. Peqataanik illoqarfiit nunaqarfillu akornanni - aamma nunaqarfiit akunnerminni siammarsimasoqartorujussuuvoq. Nunaqarfeqarpoq illoqarfiit ilaattulli ingerlalluartigisunik. Nunaqarfiit pineqartut inuussutissarsiornikkut tunngaveqarluarnerannut atavoq - ass. Avannaani nunaqarfinni aalisagaqarneratigut. Taamaammatt nunassittarnerit inuussutissarsiornikkut periarfissanut tunngatillugu isigineqarnissat erseqqissarneqarpoq.

Illoqarfiit nunaqarfiillu pillugit oqallinnermi annertuunik ingerlatsinikkut iluaqtissat (illoqarfiit annerusut) mikisukkuutaanillu ingerlatsinnermi akornutissat (illoqarfiit nunaqarfiillu minnerusut) qitiupput. Taamatut sunniutaasut annertussusaannut erseqqissumik kisitsisiliinissaq ajornakusoorpoq. Aningaasaqarnerup nunami sumiinnermut agguataagaanerani, nunanilu tamalaani niuernermit il. il. misissuinerni nalinginnaasumik eqqortuutinneqartarpoq annertuumik ingerlatsineq iluaqtisartalerujussuusooq/mikisukkuutaanik ingerlatsineq akornutissartalerujussuusooq. Mikisukkuutaa-

2 Oqalliseqqinniaaraanni takuuk Teknikikkut Ilisimatitsissutitut Najooqutassiaq 2014-1: Nunaqarfiit inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut isigalugit.

nik ingerlatsinermi akornutissat ersarinnerupput atuarfinni assartuinermilu kiisalu nukissiuutinik, imermik nioqqutissanillu pilersuiffinni. Taamaattumik innuttaasut ikittuinnaat siammarsimanerujussuisigut aningaasaqarneq pitsaassuserlu unammillernarsinnaasarput, aningaasartuuteqartoqarnerusarmat immikkullu ilisimasaqarfiusunik ingerlatsisoqanginnerusarluni. Taamaammat nunassittarnerit akimorlugit innunat tamanut assigiimmik atugassaqartitsinissap neqerooruteqarnissallu qulakkeerniarnerat ajornartuuvoq aningaasartornartuullunilu. Pisortat aningaasaqarnerisa sukangasuumik ingerlanneqarneranni aningaasat pingaarnersiornissaat pisariaqartinneqarpoq, tamatumani inuussutissarsiutinik ineriartortitsiffissat suliffissaqartitsinissallu eqqarsaatigisariaqarput.

Taamaammat nunaqarfiit inuussutissarsiornikkut imminnut napatissinnaasut illoqarfiit inuussutissarsiornikkut imminnut napatissinnaasut assigilluinnarlugit siunissami piuinnaasapput. Taamatut inuussutissarsiornikkut pisariaqartumik tunngavissaqanngikkaanni toqqaannartumik toqqaannangitsumilluunniit tapiissuteqartoqartaraluarpalluunniit inuerukkiartortoqarnissaa pingitsoortinneqarsinnaassanngilaq. Assersuutigalugu Norgemit, pingaartumik Norgep avannaani, najugassiorortoqarnissaa qularnaarniarlugu nunap immikkoortuani ingerlalluarneqartorujussuarmik politikeqartoqarnera misilittagarineqarpoq. Sumiiffiit tapiissutinik pinngitsuuisinnaannginnerulerniassammata politikimi tassani inuuniarnikkut naammaginartunik atugassaqartitsinissap kiisalu inuussutissarsiutinik ineriartortitsinerup aallartinneqarnissaata qularnaarneqarnissaa siunertarineqarpoq. Politikikkut suliniutinut assersuutigineqarsinnaapput: Sulisoqarnermut tapiissuteqartitsinnginneq, isertitatigut akileraaruteqartitsinnginneq, meeqqanut tapiissutit qaffasinnersut, innaallagiaq akikinnerusiq il. il. Politikip taassuma malitsigisaanik inuuniutit nalingisa pissutsillu allat (ilinniartitaaneq, peqqissuseq, il. il.) Norgemiut sinnerinut sanilliullugit assigiinngerujussuannngillat. Taamatulli suliniuteqartoqaraluartoq inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq aallartikkuminaassimavoq sumiiffinniillu suli nussortoqarpoq. Illoqarfinnut eqiterukkaluttuinnarneq nunassittarnerlu akioruminaatsuusut Norgemi misilittagarineqarpoq. Ilinniartitaanikkut inuussutissarsiornikkullu periarfissat innuttaasut sumut nunassittarnerannut aalajangiisuusarput.

2.4 Aningaasaqarneq imminut napatittoq

Namminersorlutik Oqartussat eqqunneratigut aningaasaqarnerup imminut napatittup qulakkeerneqarnissaanik anguniagaqarnissaq pissusissamisoorpoq. Tamanna aningaasaqarnermuinnaanngitsoq, kisiannili aamma politikikkut pingaaruteqarpoq. Aningaasaqarnerup imminut napatittup anguniarnerani pisussanut periusissaqarnissap aalajangersaaffigineqarnissaa pingaaruteqarpoq. Tamatumani piumasarineqarpoq aningaasaqarnerup imminut napatittup qanoq paasineqarnissaata erseqqinnerusumik erseqqissaaffigineqarnissaa.

Ullumikkut aningaasaqarneq nunanit allanit (Danmark aamma EU) nuussisoqartarnissaanik sakkortuumik pisariaqartitsivoq. Nuussinerit tamakku takussutissaapput nunanik allanik aningaasaqarinnikkut politikikkullu nukittuunik qanoq pisariaqartitsisoqartigineranut. Massakkut nuussinerit tamarmiusut (ataatsimoortumik tapiissutit Danmarkimeersut, Danmarkimiit utertitsinerit, EU-mit tapiissutit) 4,7 mia. kr.-nit missarpiaaniippot imaluunniit nunap ataatsimoortumik nioqqutissiat aqqutigalugit angusimasaasa 35 pct.-iisa missarpiaat.

Aningaasaqarnerup nuussinernik nunanit allaneersunik pisariaqartitsiunnaarnissaa aningaasaqarnermik imminut napatissinnaasumik pilersitsinissami pingaaruteqarpoq. Tamannali immini aningaasaqarnermut imminut napatissinnaasumut taaguutaasinnaanngilaq. Tunngaviatigut nuussinarnerit tamakku ullumikkut piumajunnaarsinnaagaluarpagut, kisiannili soorunami tamanna Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarniarneranut annertuunik kinguneqartussaassaaq, nunatsinnilu inuuniarnermut malunnartumik ajornerulernermik kinguneqartussaalluni. Tamatumani peqataanik erseqqissarneqarpoq aningaasaqarneq imminut napatittoq inuuniarnermut aningaasaqarnermiit tapersorneqartumut sanilliuttariaqartoq. Taamaammat aningaasaqarnerup imminut napatittup erseqqinnerusumik taaguuserniarnerani nuussinerit nunanit allaneersut pinngikkaluarlugit attan-

neqarsinnaasumik naalackersuinikkut kissaatigineqartut inuuniarneq anguniarneqartussaa-voq³. Inuuniarneq matumani siamasissumik paasineqassaaq, soorlu atortutigut nalinginnaasumik taakkuninngalu agguataarilluni atugaqarluni inuunertut, taamaalillunilu inuuniarnikkut oqimaqa-tigiittoqarnissaanik ataqtigiiittoqarnissaanillu apeqqut pineqarluni. Taamaalillunilu inuiaqtigiit atugarissaartut ilusilersugaanerat aningaasalersornerallu aningaasaqarnerup imminut napatittup isumasiorneranut ilaapput.

Aningaasaqarnerup imminut napatittup anguniarnera angusaqarluarfissatut isigineqassaaq nu-ussinerit nunanit allaneersut pinngikkaluarlugit inuiaqtigiit atugarissaarluartut nunani avannar-lerni allani inuuniarnikkut atukkat assigalugit qulakkeerlugit anguneqarsinnaassappata. Taamatut anguniagaqarnermi angusaqarluarfiusussatut isigineqartoq tassaavoq Issittumi nunat tamarmik, nunallu mikisut arlallit ilanngullugit, nuussinernik nunanit allaneersunik suli pisariaqartitsimmata.

Nuussinernik nunanit allaneersunik pisariaarutsitsineq arlalitsigut nalilersorneqarsinnaavoq. Na-leqqiussilluni annikillisaasoqarsinnaavoq nuussisarnertit aningaasaqarnermut tamarmut pingaar-uteqarpallaarunnaarpata, soorlu nunap nioqqutissiat aqutugalugit ataatsimoortumik angusimasaa-nut uuttuutigalugit. Minnerpaaffiliisoqassappat aningaasat annertussusaat appartittariaqarput. Naleqqiussilluni annikillisaanissaq pingaarnertut anguniagaavoq, tamakkiisumillu annikillisaaneq pingaaruteqarpallaarnani. Nuussinerit nunanit allaneersut annikillisarlugit aallartinnissaat naal-ackersuinikkut angisuumik soorunami kalerriinerusussaavoq, kisiannili inuuniarneq eqqarsaatigalugu pingaaruteqarneruvoq aningaasaqarnikkut sammisaqarnissaq qulakkeerneqarpat, taamaalillunilu nuussinerit pingaaruteqarnerat annikillisillugu. Piffissamut ungasinnerusumut aningaasarsiornik-kut ineriartorneq naliliiffigissallugu malunnartumik nalorninarartoqarpoq, taakkunani aatsitassar-siornissat sunniutaat ilanngullugit, taamaammallu aningaasaqarneq qaqugu imminut napatissin-naalissanersoq oqaatigissallugu pingaaruteqanngilaq.

Aatsitassarsiornissat pisariaqartinneqarput aningaasaqarneq imminut napatissinnaasoq angune-qassappat, erseqqinnerusumi oqallittoqarniarpat alakkaruk Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqa-tigiit (2013). Tamakku kingunerisassa at inuiaqtigiillu aningaasaqarnerannut iluaqutaasussat ta-kuneqarsinnaalissapput pilersaarutit tamakku inuussutissarsiutit ineriartornerannik, innuttaasullu suliffissaqalernerannik kinguneqarsinnaappata. Ineriartorneq taamaattoq iluatsissappat aqqis-suusseqqinnissat arlallit pisariaqartinneqarput. Inuiaqtigiit atugarissaartut aningaasaliinikkut ajornartorsiutaannik iluarsinissamut inuussutissarsiutitigit ineriartornerit aqqissuusseqqinner-illu tapersorsorniarlugit aqqissuusseqqinnerit imminnut akerleriinngillat, imminnullu ataqtigi-ittuullutik. Inuussutissarsiutitigit ineriartorneq innuttaasunut iluaqutaasumik tunisassiornermik suliffissaqartitsinermillu pilersitsisoq anguneqassappat sulisinnaasut piginnaasamikkut qaffas-sarnissaat pisariaqarpoq, nuttartoqarsinnaasariaqarpoq sulerusussuseqartoqarlunilu. Tamanna iluatsissinnaassappat akileraarutinut akiliutigineqartut annertunerit, inunnillu isumaginninnermut aningaasartuutit annikinnerusut aqutugalugit pisortat aningaasaqarnerat aamma nukittorsarne-qassaaq.

Aningaasarsiornikkut namminiilernissaq pillugu apeqqut qanittukkut nalunaarusiami (Kalaal-it Nunaannut Iluaqutaasumik"-imi misissoqqissaarneqarpoq, taannalu "Kalaallit Nunaanni pin-ngortitami pisuusutit inuiaqtigiinnut iluaqutaasumik atorineqarnissaat pillugu Ataatsimiititalia-mit" Ilisimatusarfimmiit aamma Københavns Universitetimit pilersinneqartumit suliarineqarpoq. Nalunaarusiami inernilerneqarpoq aatsitassanik atuinissaq Kalaallit Nunaanni ineriartornermut iluaqutaasussaasoq, kisiannili piviusorsior-tuunani tamatuma ima annertutigisumik iluanaaruteqar-fiusinnaassasoq aningaasaqarnermi ataatsimoortumik tapiissutit Danmarkimeersut pisariaarut-sillugit. Inuiaqtigiinni allanngoriartortoqarnerata kinguneranik ataatsimoortumik tapiissutinut naapertuuttunik naammattunik isertitaqalernissamut periarfissat kiisalu pisortat missingersuu-taanni siunissami amigartoorutaasinnaasut aningaasalersornissaat pillugit apeqqut pingaarnertut

3 Isumasiorneranni aamma ilaasariaqarpoq pisuussutinik pinngortitameersunik atuvallaannginnissaq, tassalu sivikitsumik aningaasaqarnikkut siuariarneq anguneqassanngimmat kinguaariit siunissami tullinnguuttut akiginerisigut. Taamatut isiginnineq tullinnguuttuni erseqqissumik oqalligineqanngilaq.

aallaavigalugu aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaaneq nalunaarusiami oqallisigineqarpoq. Taamaattorli nalunaarusiami aningaasaqarnikkut aqqissuusseqqinnissap pisariaqartinneqarnera aamma erseqqissaatigineqarpoq, tamannali aningaasaqarnermut imminut napatissinnaasumut piumasaqaatinut immikkoortillugu taaneqarani.

Piffissami kingullermi aningaasaqarnermut imminut napatissinnaasumut oqallittoqarnerani aatsitassarsiornissat amerlassusaat/annertussusaat immikkut sammeneqartarpoq, taamaaliornikkut aningaasaqarnikkut ataatsimoortumik tapiissutit pisariaarutsinneqartussanngorlugit. Taamaaliorneq iliuseqarnani periusiliorneruvoq, taamaaliornikkummi isertitassaqarfiit allat ataatsimoortumik tapiissutinut, tapiissutinullu allanut nunanit allaneersunut taartissaannartut kisimik isiginiarneqarmata. Iluamik eqqarsarnerunngilaq aningaasaliinikkut tapiissutit nunani allani suliffissuarneersut pinngitsoorsinnaanagit nammineernerulertermik eqqarsartoqassappat. Aqqissuusseqqittoqanngippat aningaasarsiornikkut ineriartornerup Kalaallit Nunaata isumaqatigiinniarnikkut inissisimaneq sanngiillisartussaavaa, taamaaliornikkullu aatsitassarsiornit aqqutigalugit inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut iluanaarutissat annikillisinneqassappat.

Taamatuttaaq pingaaruteqartigaaq aatsitassat aqqutigalugit aningaasaateqarfimmik naammattumik angissusilimmik sananikkut iluanaarutit aqqutigalugit nuussinerit nunanit allaneersut taartissaannik nassaarnissaq piviusorsiortuunngimmat. Tabel 2.1-imi takutinneqarpoq aatsitassanut aningaasaateqarfiup annertussusaata BNP-ip ilaanut uuttuunneqarnerani piumasarineqartoq, taamaalluni iluanaarutissaq nuussinerit nunanit allaneersut assigiinngitsutigut qaffasissusaannut taarsinneqarsinnaassammat. Iluanaarutissaq norskit pensionisialinnut aningaasaateqarfiata iluanaarutaaneersunik aallaaveqarpoq, iluanaarutigineqartorlu anguneqarpoq aningaasaateqarfimmut annertuumik aningaasaliisoqarneratigut Norgep avataani aningaasaliisartunik aktiaateqarfiullu-artunilu aallaaveqartunik. Taamak annertutigisumik iluanaaruteqarsinnaaneq siunissami piviusunngortinneqarsinnaanersoq apeqquserneqarsinnaavoq.

Aatsitassanut aningaasaateqarfiup nuussisarnerit nunanit allaneersut taarsersinnaassappagit pigisanik aningaasatigoortunik amerlasuunik peqalernissaq piumasaqaataavoq. Tabel 2.1-imi takutinneqarpoq pigisaq Kalaallit Nunaata BNP-jata 900 pct.-iisa 1350 pct.-iisalu akornanni annertussuseqassasoq, tamatumani apeqqutaalluni nuussinerit sorliit iluanaarutaasunit akileneqassanersut. Assersuutitut taaneqarsinnaavoq Norske Oliefond-i Norgep BNP-jata 200 pct.-iisa missaannik qaffasissusilinnik peqarmat. Tamatumani erseqqissarneqarpoq aatsitassanut aningaasaateqarfimmik pilersitsinissami malunnaatilimmik piumasaqartoqarnissaa, tamannalu aqqutigalugu isertitaqarfimmik nuussinernut nunanit allaneersunut akiliuteqarsinnaasumik qulakkeerinnilluni.

Tabel 2.2: Iluanaarutit nuussinernut nunanit allaneersunut matussusiiinnaanissaat anguniarlugu pigisat pillugit Aatsitassanut Aningaasaateqarfimmut piumasarineqartut, BNP-ip ilaat

Ataatsimoortumik tapiissutit	Ataatsimoortumik tapiissutit +EU	Ataatsimoortumik tapiissutit +EU +angerlartitsinerit	Ataatsimoortumik tapiissutit +EU +angerlartitsinerit +aningaasaliinernut nikingassut
889 pct.	963 pct.	1160 pct.	1358 pct.

Malugeqqusaq: 3 pct.-imik nalikilliliinernut erniaqartitsisoqassasoq ilimagineqarpoq. Norskit pensionisialinnut aningaasaateqarfiat piffissami 1998-2013-imut agguaqatigiissillugu nalikillileereernikkut 3,6 pct.-imik iluanaaruteqarpoq. Taamaattorli Aatsitassanut Aningaasaateqarfimmi iluanaaruteqarnermi ataatsimoortumik tapiissutit Danmarkimi Akinut Akissarsianullu Iluarsiiissutinut ukiumoortumik naleqqussarneqartarnerat eqqarsaatigineqassaaq. Iluanaarutaasut taamaallitut aatsitassanut aningaasaateqarfiup aningaasaataannik iluanaarutaanerusutut paasineqassappat, tassani ataatsimoortumik tapiissutinut immikkut nalinginnaasumillu iluanaarutaasut eqqarsaatigalugit. Angerlartitsineri suliasat ullumikkut danskit naalagaaffiannit utertinneqartussanngorlugit suliarineqartartut pineqarput. Aningaasaliinernut nikingassummi takussutissiaq 2.3-mi takutinneqartutut aningaasaliinernut ajornartorsiutaasup matussuserneqarnissaa innersuusutigineqarpoq.

Piumasaqaateqarnermi aningaasaateqarfiup taamaattup ineriartortinnissaa, aningaasaateqarfillu aningaasaataanik atuinissaq pineqarput.

Aatsitassarsiornissamut pilersaarutit pissarsiffiusinnaasut arlallit aqputigalugit isertitaqalernissamik eqqarsartitsilerput, tassalu ilaatigut isumalluutissat akileraarusersorneri ilaatigullu nalinginnaasumik inunnut akileraarusiinikkut isertitat, sulilluarneq aamma suliassat allat aqputigalugit ingerlatseqatigiiffinnut akileraarusiinikkut isertitat tunngavigalugit. Isertitassat tamakku tunngavimmikkut assigiinngitsorujussuupput.

Isumalluutissanut akileraarusiisarneq akiliutit aamma ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit pissarsianiillu akileraarutit aqputigalugit ingerlanneqarpoq. Isertitassanut taakkununga tunngatillugu Namminersorneq pillugu Isumaqaatigiisummi ataatsimoortumik tapiissutit ikiliartortinnerisigut aningaasat taakku affaat naalagaaffiup pisussaavai (qaffasissutsip aalajangersimasup saniatigut). Taakku affaat Namminersorlutik Oqartussat pisussaavaat, taakkulu aatsitassanut aningaasaateqarfiup pisariaqaraluarpai. Pinngortitamik aallaaveqartumik aningaasaatigineqartut siunissami kinguaariinnut akornutaalissanngippata massakkut inuusut aningaasaateqarfiup aningaasaataanik iluanaarutaasut kisimiillutik atorsinnaavaat. Tamannalumi aamma siunertanut ilaavoq Kalaallit Nunaata Aatsitassanut Aningaasaateqarfia pillugu Inatsimmi 2008-meersumi. Taamaattorli aningaasat atorineqarnissaannut periarfissat siamasissumik oqaasertalerneqarsimapput, tamatumani iluanaarutaasut erseqqissarneqaraluartoq atuinermi qulakkeerneqassasoq kalaallit inuiaqatigiit siunissami inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut sapinngisamik iluanaaruteqarnerpaassasut sunniutaasunillu pitsaanerpaanik pissarsillutik. Tamatumani aningaasartuutit suliassallu sorliit pineqarnerisut paasiuminaassipput, tamatumani innersuussutigineqarmat taakku atorlugit aningaasaliinerit siunissamut ungasissumut inuiaqatigiinnut iluaqutaajumaartut.

Sulilluarneq tunngavigalugu inunnut nalinginnaasumik akileraarutit, suliallu allat aqputigalugit ingerlatseqatigiiffinnut akileraarutit isertitat aatsitassarsiornikkut inuiaqatigiit aningaasaqarnikkut iluanaarutissaannut pingaarteqarlutik ilaapput, tak. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit (2012). Isertitarineqartut taakkorpiaat annertusissapput pilersaarutaasut inuusutissarsiutinik ineriartortitsineq suliffissaqartitsinerlu aallaaviutillugit atorluarnissaat iluatsissinnaappat, tamannami aqputigalugu innuttaasut isertitaqarnissaminut periarfissaat, taamaalillutillu pisortat aningaasaqarnerat nukittorsarneqassammata. Aningaasarsiornikkut oqalinnermi periarfissat tamakku annerusumik nukittorsarnissaat qitiutittariaqaraluarpoq. Isertitat taamaattut malunnartumik allanngorartarnissaat naatsorsuutigisariaqarpoq, piffissanilu assigiinngitsuni immikkut ittumik annertuumik isertitaqartarnerup nalaani, isertitallu apparnerisigut unikaallattoqarnerata nalaani sulisunik atuiiffiunerpaami aningaasarsiornermut ajortumik sunniuteqartarnissaa sangujoraartumillu ingerlasoqarnissaa naatsorsuutigisariaqarpoq. Taamaammattunngavilersukkamik saqqummiussisoqartarpoq naleqqussaannerit atorluussinnaasumik imaluunniit naleqqussaannerit aningaasaateqarfimmik missingersuutinut inatsimmik allanngorartikkamik tunngaviliisoqarsinnaanera eqqarsaatigeqqullugu.

Nunani allani pinngortitami pisuussuteqarfiulluurtuni misilittakkat erseqqissarpaat periuseqartarpoq iluamik iluuseqarfiuneq ajortunik, tamatumani pisuussutinik atuinikkut akileraarutit isertitassat kisiisa qitiutillugit isiginiarneqartarmata. Ataatsimut isigissagaanni aningaasat atorineqartussaajunnaarlugit inissinneqartarneri ajornartarpoq, akuttunngitsumillu suliassat assigiinngitsut tassangaannaq aningaasaliiffigineqartarlutik. Isertitarineqartartut annertuumik nikerarfiupput, tamannalu immikkorluinnaq ittumik aqutsinissamik ajornartorsiortitsilersarpoq. Aningaasat piffissaq sivikitsuinnaap iluani atorineqartussaannerit pissutaalluni aningaasaqarnikkut annertuumik ajornartorsiummik pilersaqartarpoq pisuussutinik sammisaqarnerit pingaartinneqarunnaaraangata, tamatumani inuusutissarsiutinik ineriartortinnissaannut tunngavissamik pilersitsisoqarsimanngikkaangat.

Aatsitassanut Aningaasaateqarfik pillugu oqallinnermi erseqqissarneqarpoq aningaasaqarnermut imminut napatissinnaasumut ingerlaarnermi aningaasarsiornikkut periusissamik pingaarutilimmik aalajangersaasoqarnissaa amigaatigineqartoq. Aningaasarsiornikkut periusissami Aatsitassanut Aningaasaateqarfimmi iluanaarutaasut pisortat aningaasaqarnerannut malunnaatilimmik iluaqutaassappata aningaasat pissarsiariniarnissaannut aningaasaateqarfiullu aningaasaliiffigineqarnissaanut sakkortoorujussuarnik piunasaqartoqartariaqarpoq. Aningaasat aningaasaliissutinut atorineqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq, taamaaliornikkut niuernikkut iluanaarutissanik pilersitsisoqaqqullugu, tak. takussutissiani qulaaniittuni naatsorsuineranut tunngavigineqartut. Aningaasat siunertanut allanut atorineqarniarpata niuerfinni iluanaarutissanik pilersitsisoqarnaviannngilaq, taamaaliornikkullu pisortat aningaasaqarnerannut aningaasaliinikkut tunniussat annikinerulissapput. Aningaasat assersuutigalugu sanaartornernut niuerfikkut iluanaarfiusinnaanngitsunut aningaasaliinernut atorineqarpatat tunngavigineqartoq tamanna unioqputinneqassaaq.

Aningaasaateqarfimmi aningaasanik atuineq eqqarsaatigalugu siuliini taaneqareersutut niuerfiit tungaasigut iluanaaruteqarnissap qulakkeerneqarnissaa pingaaruteqarpoq, taamaaliornikkummi ataatsimoortumik tapiissutit annikillinerannut taartissaqartoqarniassammat. Taamaattoq inatsisitigut aningaasat inissinneqarnissaat periarfissinneqarpoq, tamatumani niuerfiit tungaasigut iluanaaruteqarnissamut attuumassuteqarnatik. Inuiaqatigiinnut iluaqutaasussamik sammisassanut tunngatillugu pingaaruteqarpoq sammisassat aningaasatigut toqqaannartumik iluanaaruteqarfiusussat, sammisassallu aningaasaqarnikkut iluanaarfiusussaannngitsut immikkoortissallugit. Iluanaarutissat assigiinngitsut marluullutik inuiaqatigiinnut pingaaruteqarput, naalackersuiniikkullu pingaarnersiuiinissamut tunngavigineqarsinnaallutik. Taamaattorli sammisassat aningaasatigut iluanaaruteqarfiusinnaasut kisimik, soorlu assersuutigalugu aningaasarsiat amerlanerusut akilerarutitigullu iluanaarutit annertunerusut aqputigalugit, pisortat aningaasaqarnerannut iluaqutaasinnaassapput. Taamaammat Aatsitassanut Aningaasaateqarfiup atornissaanut aqutsisoqarnissaani oqaasertalersuinermi iluanaarutissat assigiinngitsut akornanni immikkoortitsinissaq pingaaruteqarpoq, aatsitassanullu aningaasaateqarfik pillugu massakkut inatsiserineqartoq tamakkununnga sanilliullugu naammattumik naleqqutinngilaq. Taamaalillunilu Aatsitassanut Aningaasaateqarfimmut inatsiseqartitsineq oqilisaaffigineqarnani sukateriffigissallugu pisariaqartinneqarpoq

Aatsitassarsiornierit sorliit piviusunngortinneqassanersut malunnartumik nalornissutaavoq, taamatuttaarlu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut suut ilanngunneqassanersut nalornissutaalluni. Taamaattumik tulluannngilaq aningaasaqarnikkut imminut napatissinnaalernissamik oqallinnermi apeqqutinngortissallugu aatsitassarsiornissat qassit aallartinneqassanersut (angivallaartut imaluunniit mikisut amerlavallaartut). Taamatut pisoqarneratigut ataatsimoortumik tapiissutinut taarsiullugu aningaasaliissusanik avataaneersunik ujarlernissaaq kisimi pingaartinneqarpoq kii-salu pisortat aningaasaqarnerannut aqqissuussamik amigartooruteqartarnerup akilernissaaq kisimi pingaartinneqarluni. Taamaaliornikkut apeqqutit pingaaruteqartut avaqqunniarneqarput, soorlu aningaasaqarnikkut atugarisat aqqissuussinerillu pioreersut eqqarsaatigalugit aamma aatsitassarsiornierit inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut sutigut piukkunnaateqarnerat eqqarsaatigalugu. Ajornartorsiutinngortut tunngavimmikkut suliniutit avataaneersut aqputigalugit qaangerneqarsinnaanngillat, tamatumani akiliutigineqartussat suliffeqarfinniit nunanit allaneersut nuussinerit naalagaaffimmeersut EU-meersullu taarserlugit. Nunat pisuussutsimikkut peqarluartut misilittagaasa aamma takutippaat nunat allat aningaasaliineri kisiisa atorlugit aningaasaqarneq imminut napatittoq qulakkeerneqarnavianngimmat, tak. Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit (2012). Aningaasarsiornikkut aqqissuusseqqinnerit, tamatumani pingaartumik ilinniartitaanerit qaffassarnissaat, sulisinnaasullu suliffeqarfiillu piginnaasaasa nukittorsarnissaat siunertarineqarnerat pingaaruteqarmata pisuussutit naammattumik pissarsiffigineqarnissaat anguniarlugu.

Kapitali 3 Inissiat

Ineqarniarneq arlalinnik pissuteqartumik ajornartorsiorfiuvoq. Inissiat amerlanerpaartaanut tunngatillugu malunnartumik aserfallatsaaliornissaannut iluarsartuussiffigineqarnissaannullu aningaasanik pisariaqartitsisoqarpoq. Annertuumik inissanik amigaateqartoqarpoq, tamannalu immini ilaqutariinnut inuusuttunullu initaarsinnaanngitsunut ajornartorsiutaavoq, kisiannili aamma ilinnia-gaqalernissamut inuusutissarsiuutinillu ineriartortitsinissamut killiliisuusinnaavoq. Peqataanik nalinginnaasumik isumaqartoqarpoq ineqarneq akisuujusoq, naak inissiat toqqaannartumik toqqaan-nanngitsumillu pisortanit aningaasanik ikinngitsunik tapiiffigineqartaraluartut.

Soormitaavaana ineqarnermut politikeqarneq iluatsissimanngitsoq? Naatsumik akissagaanni ineqarnermut politikeqarneq ajornartorsiutinik qaangiiniarfiunani ajornartorsiutinik amerlanernik pilersitsisarmat. Siullertut ineqarnermut politikeqarneq paasiuminaatsuuvoq takujuminaallunilu, tamatumalu kinguneraa politikki ataatsimoortoq qanoq ittuunersoq takussallugu ajornartuummat, tamatumani anguniakkat aalajangersimasut anguneqartarnesut takujuminaattarluni. Aappaat-tut ineqarnermut politikeqarneq kukkusumik eqqarsartarnermik aallaaveqarpoq, tassalu inissiat kikkunntu tamanut akikinnerusunngorlugit tunineqarsinnaanerit. Taamaaliortoqarsinnaanngilaq, ineqarnermullu aningaasartuutaasut arlaatigut akilertariaqarput. Massakut ineqarnermut politik-kerineqartoq atorlugu ineqarnermut aningasartuutaarpiartut takuneqarsinnaanngillat, inissiamik attartortumut politikerinulluunniit. Kiisalu ineqarnermut politikeqarnerup kinguneraa ataatsik-koortitsilluni inissianik ikinnerusunik neqeroortoqartarmat peqataanillu inissianik amerlanernik pissarsiniartarneq annertusillugu. Neqeroorutit killeqartinnerat pigaluartoq inissialiortiternerit amerlanersaat aallartinneqanngikkaangamik pisortanit aningaasalersorneqartarput (ilaannakortu-mik). Pisortat aningaasaqarnerat ajornartorsiorfiummat sanaartortitsinissat killeqartinneqarput. Peqataanik inissianut suqaluartunulluunniit - toqqaannartumik toqqaannanngitsumilluunniit - an-nertuumik tapiisoqartarpoq, taamaallunilu inissianik piumaneq sulii annertunerulersarluni. Naat-sumik oqaatigissagaanni ineqarnermut politikeqarneq akisoorujussuunngortussaavoq suliaasanik naammassinniffiunani.

Inissiami ullutsinnut naleqquttumi najugaqarnissaq tamanik pisariaqartinneqartorujussuuvoq. Ineqarnermut politikkeqarnermi pingaarnertut tamatuma tapersersornissaa anguniagaavoq. Ineqarnermut politikeqarneq ajornartuuvoq, tassami inissiat ataavartumik atuisunut iluaqutissaammata. Inissiat suliffeqarfimmut tunisassiorfiusumut assersuunneqarsinnaapput. Inissiap sananeqarnera (angissusaa, pequtsersornera, atortorissaarutit il.il.) sanaartortitsivimmu ulluinnarni ineqartumut inissiap naleqartup sananeqarneranut aningaasaliineruvoq. Inissiani nammineq pigineqartuni an-nertuumik aningaasaliinissaq pisariaqarpoq, ilaqutariillu amerlanersaat inissiamik pissarsiniarlutik taarsigassarsisariaqartarput. Inissiamik nammineq peqarneq imatut pitsaaquteqarpoq, inissiami "nammineq oqaasissaqarnarmat", inissiamullu nammineq aalajangiisussaalluni. Tamanna peqataa-nik aningaasaliineruvoq navianaatilik, tassami akiliuteqarneq (nammineq aningaasaatit) inissiap nalinganit suunnginneralaarsuummat. Sinneruttoq taarsigassarsineq aqputigalugu akilerneqartar-poq. Taamaammatt inissiamik nammineq pigisaqarneq nammineq inigisanut akit ineriartornerat apeqqutaalluni ajortumik ajunngitsumillu kinguneqarsinnaavoq. Inissiat nammineq pigisat pisor-tanit salliutinneqarput, tassami sanaartorfissanut attartortitsinermut akiliuteqartitsineq ajorput, aningaasaliinermut tapiissuteqartarput (taarsigassarsinerit akikitsut ernianullu ilanngaatit), inis-siap nalinganut akileraarusiineq ajorput imaluunniit inissiamik tunisisoqarnerani aningaasatigut iluanaaruteqarneq ajornarluni. Inissiamik nammineq pigisaqarnermi pitsaaqutinut ilaavoq piginnit-toq nammineerluni inissiamut aningaasatigut annaasaqarsinnaammatt, taamaammallu nammineer-luni inissiamik aserfallatsaaliuinissamik iluarsartuussinissamillu sakkortuumik soqutigisaqartus-saassalluni. Nammineq inissiamik pigisaqarnermi ajortoq tassaavoq inissiamik tuniniaasoqarnerani aningaasartuuteqartoqartarmat annaasaqartoqartarlunilu aammalu aningaasatigut annaasaqar-toqarsinnaammatt inissiat akimikkut allanngorneranni erniallu qaffasissusaata allanngorneranni. Kalaallit Nunaanni realkredit aqputigalugu taarsigassarsititsisarnerit imaalillugit ilusilersugaapput

nalinginnaasumik ernianik naleqqussaaneq aqputigalugu aamma taarsigassarsianik naafferartumik akilersugassaasunik taarsigassarsititsisoqarneq ajornera. Tamanna isumaqarpoq siunissami ernianut piumasaqaatit pillugit ernumanartoqarnera assersuutigalugu Danmarkimiit minnerummat.

Inissiat attartortittakkat ugguuna pitsaaquteqarput inissiamut ajornannginnerusumik isertertoqarsinnaallunilu inissiamiit anisoqarsinnaammat, taamaammallu immikkut inuusuttunut ilaqutariinnullu pileruttortunut akuttunngitsumik allamik suliffittaartartunut ilaqutariinnilu amerlanerulertartunut iluaqutaasinnaalluni. Nutsertut amerlanertigut inissiamik attartortittakkamik ujarlertussaapput, kingusinnerusukkullu aatsaat inissiamik nammineq pigisamik pissarsinissartik isummersuutigilersussaallugu. Inissiat attartortittakkat nammineq pigineqarsinnaapput imaluunniit ataatsimoorunneqarsinnaapput (pisortanit pigineqartut imaluunniit pigineqatigiiffiusinnaapput), kisiannili Kalaallit Nunaanni inissiat attartortittakkat amerlanersaat pisortanit pigineqarput/inissiatileqatigiiffiupput. Inissiat attartortittakkat tapiiffigineqartarput, ilaatigut sanaartorfisanut nunamillu attartortitamut akiliisoqarsimatinnagu aamma aningaasaliinissamut oqitsunik atugassaqartoqartillugu. Attartortup nammineerluni aserfallatsaaliuisimannnginnermut aningaasatigut akiliuteqartussaannngimmat inissiatileqatigiiffiup nammineerluni aserfallatsaaliuinissaq iluarsartuussinissarluk akisussaaffigai.

Taamaalilluni inissiani nammineq pigisani attartornermilu pitsaaquteqarlunilu ajoquteqarpoq, pisariaqartitat assigiinngitsut isiginiarneqartarput, taamaammallu periuserineqartut marluullutik pingaaruteqarlutik. Inissianut niuerfinnik immiini pilersitsinissamut periarfissat (nammineq pigisanut attartortikkanullu) illoqarfinniit anginerusuniit illoqarfinnut mikinerusunut nunaqarfinnullu assigiinngitsorujussuupput. Taamaammatt ineqarnermut politikki nunarput akimorlugu assigiinngitaannngilaq.

Inunnik isumaginninnikkut inissaqartitsinikkut suliassaq tassaavoq aningaasarsiat apeqqutaatinagit kikkut tamarmik inissiami naammaginarturni najugaqartinnissaat. Tamanna ineqarnermut tapiissutit aqputigalugit isumagineqarpoq, tapiissutillu aqputigalugit ilaqutariit aningaasarsiakinerit inissiamut akissaqalernissaat periarfissaqalerpoq. Taamatut aqqissuussisoqarnera soorunami oqallisigineqarsinnaagaluarpoq, kisiannili tamanna pingaaruteqarluninartuuvoq, taamaammallu pingaaruteqarpoq ineqarnermut isumaginninnermullu politikeqarnerup akornanni suliatigut ersarissumik agguataarisooqartarnissaa. Pineqartut taakku akulerussuunneqarpata inernera takujuminaaginnarnani akisoorujussuannngortussaavoq, aammali ersernerluttumik agguariaasinngortussaavoq, tamatumani ikiorsiissutitut tapiissutit ilaqutariinnut aningaasarsiaqqortuunut tunniunneqarsinnaallutik. Taamaattoqarpoq massakkut ineqarnermut politikki atornerqartillugu.

Inissaqartitsiniarnermi ajornartorsiutaasuni inissiat pisariaqartitanut naleqqussarneqarnissaat pineqarpoq (qanoq piumaneqartigineri). Ukiut arlaqalersut ingerlaneranni innuttaasut najugaqartitsinerat annertuumik allanngoriartorfiuvoq, inuit amerlanerujartuinnartut illoqarfinni anginerusuniilerlutik, inuillu nunap annersaani ikiliartulersimallutik. Taamatut pisoqarnera ukiuni aggersuni ingerlaannarnissaa ilimagisariaqarpoq. Immikkoortoq 1-imi innuttaasut allanngoriartornerat (amerlassutsimikkut, katitigaanermikkut agguataanermikkullu), tamatumalu siunissami ineqarnermut qanoq sunniuteqarumaarnera erseqqissumik takutinneqarput. Ineqarnermut politikki aqputissat arlallit aqputigalugit tapiissuteqartoqartarpoq, tassungalu ilaavoq iluarterujussuarmik pisortat aningaasaleeqataanerisigut. Immikkoortoq 2-mi taamatut tapiissuteqarnerup pingaaruteqassusia, qanorlu annertutigineru erseqqissumik takutinneqarput. Immikkoortoq 3 katersuinernek naalakkersuinikkullu kaammattuinernek imaqarpoq.

3.1 Innuttaasut amerlassutsimikkut, katitigaanermikkut agguataarnermikkullu allanngoriartornerat inissianillu pisariaqartitsineq

Inissianik pisariaqartitsinermi innuttaasut amerlassusaat ukiutigullu katitigaanerat apeqqutaapput. Inuusuttut utoqqaallu amerlanertigut kisermaajusarput, allatullu ukiullit amerlanertigut aappaqartuusarlutik. Kisermaat amerlanerusartillugit inissiat ataasiakkaanut uuttuullugit amerlanerit pisariaqartinneqartussaapput. Innuttaasut katitigaanerat allanngoriartorpoq, pingaartumillu ukiut agguataarnerat allanngoriartorpoq innuttaasut amerlanerit utoqqalisarnerisigut. Peqataanik inooqatigeeriaatsit allanngoriartorput, sumiiffinnilu najugaqariaatsit allanngoriartorlutik.

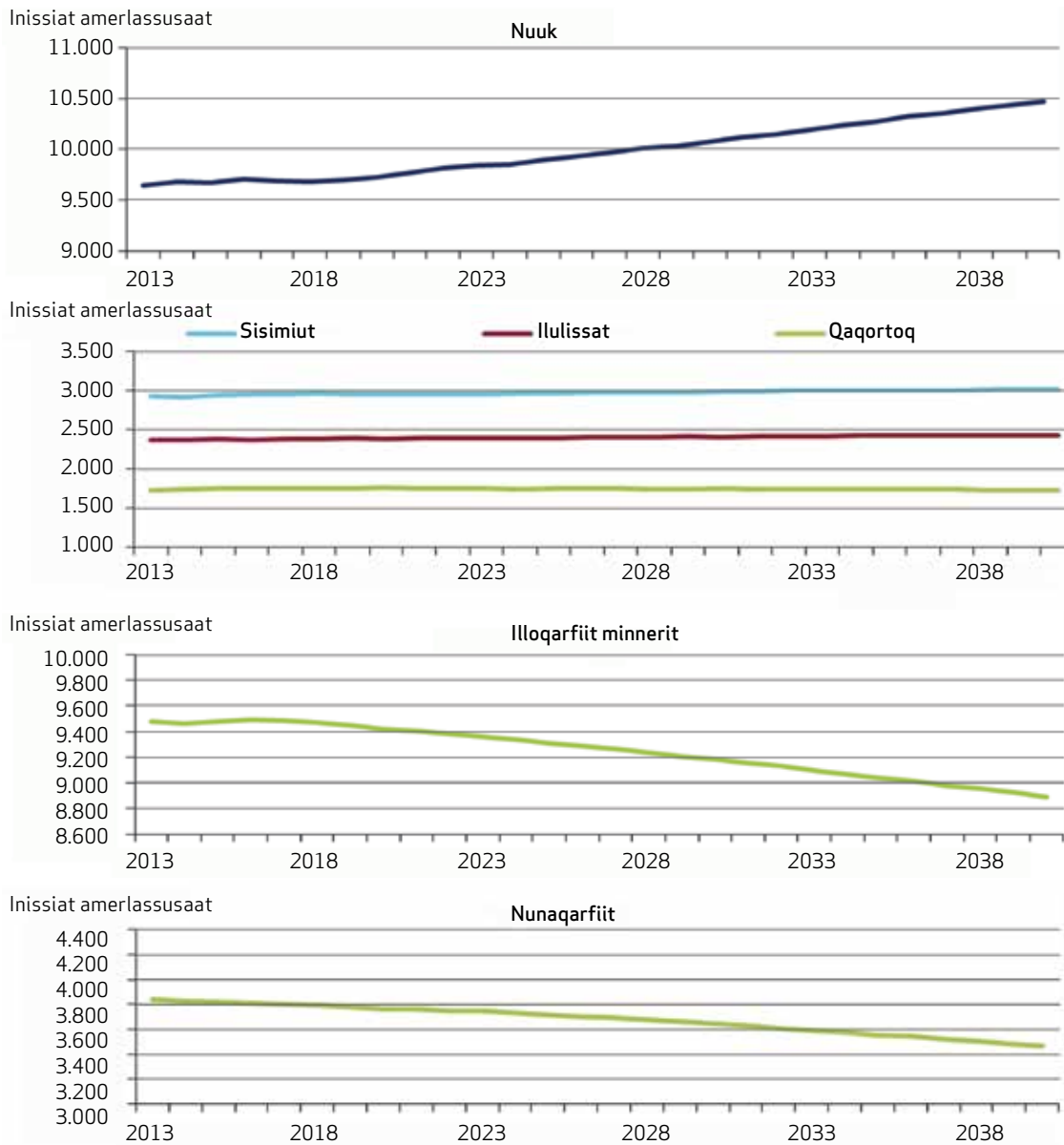
Immikkoortumi matumani inuiaqatigiit amerlassutsimikkut, katitigaanermikkut agguataarnermikkullu allanngoriartornerisa inissaqarniarnermut sanilliullugu pingaaruteqassusaata⁴ misissuifigineqarneranni pingaarnertut angusarineqartut takutinneqarput. Misissueqqissaarnermi ukiut agguataarlugit Kalaallit Nunaanni ineqariaatsini ilaqutariit suussusaannut kisitseriaaseq nutaaq Naatsorsueqqissaartarfimmit suliarineqartoq atorineqarpoq. Kisitseriaaseq taanna innuttaasut siumut naatsorsornerannut attuumassuteqarpoq inissaqarniarnerup innuttaasut allanngorarnersigut qanoq pisariaqartigineranut takussutissisussamik, tamatumani nuna tamakkerlugu sumiiffinnilu illoqarfinni anginerusuni sisamani, illoqarfinni nunaqarfinnilu mikinerusuni 2040 angullugu qanoq pisariaqartitsisoqartiginera takujumallugu. Misissueqqissaarnermi innuttaasut allanngoriartorneranni takussutissani pingaaruteqartut kisimik isiginiarneqarput. Inissianik piumaneq pisutsinit assigiinngitsunit sunnerneqartarpoq, tamatumani aamma aningaasaqarnikkut atukkatigut, soorlu aningaasarsiat, inissianut aningaasartuutit il.il.

Misissueqqissaarnermi pingaarnertut inernerit tassaapput:

- Inissianik pisariaqartitsineq ukiuni arlaqartuni qaffakkiartorsimavoq, ukiunilu tulluuttuni pisariaqartitsisoqarnerulernissaa ilimanarluni. Tamatumali kingornagut ataatsimoortumik inissianik pisariaqartitsineq inuit ikiliartornerat malillugu annikilliarortussaavoq.
- Inissianik piumaneq ukiuni tulluuttuni amerlaqisuni illoqarfinni angisuuni sisamaasuni alliartuinnartussaavoq - pingaartumik Nuummi. Akerlianik illoqarfinni mikinerusuni nunaqarfinnilu inuit tungaasigut ineriartornikkut inissianik pisariaqartitsineq annikilliarortorpoq, tak. takussutissiaq 3.1.
- Piumanerit suuneri aamma allanngoriartorput. Nunarput akimorlugu inissianik utoqqaat pisariaqartitaannut tulluuttunik pisariaqartitsineq annertusiartorpoq. Akerlianik ilaqutariinnut inissiat pisariaqartinnerat nikerarpoq, pingaartumik illoqarfiit anginerit avataanni, tak. takussutissiaq 3.2.
- Inuusuttut amerliartuinnartut immikkut isigalugit inuusuttunut inissianik pisariaqartitsinerat annikilliarortorpoq. Aallaaviatigulli inuusuttunut ilinniartut ineqarfiinik inuusuttunullu inissianik amerlanernik pisariaqartitsineq matuneqarsimangilaq.

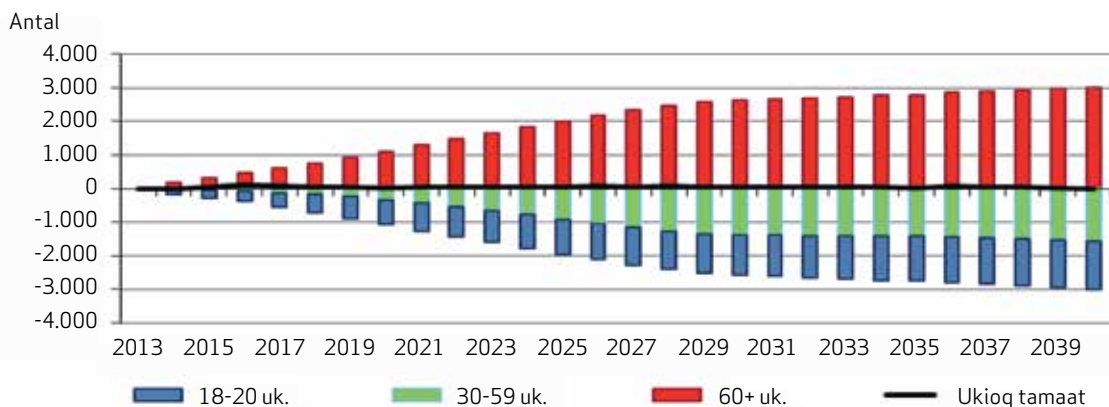
4 Takuuk Teknikikkut Ilisimatitsissutitut Najoqqutassiaq, 2014-02: 2040-p tungaanut inuiaqatigiit allanngorarnerat inissianillu pisariaqartitsineq.

Takussutissiaq 3.1: Inissianik pisariaqartitsinermi ineriartorneq, illoqarfiit nunaqarfiillu, 2013-40

Paasisutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit

Takussutissiaq 3.2: 2013-imut sanilliullugu inissianik pisariaqartitsinerup allanngornera ukioqatigianut agguarlugit nuna tamakkerlugu.

Paasisutissarsiffik: Naatsorsueqqissaartarfik namminerlu naatsorsuinerit

Siunissami inissianik sanaartornissaq inuiaat allanngorannerat tunngavigalugu inissianik pisariaqartitsineq kisiat aallaavigalugu pilersarusiorneqarsinnaangilaq, tassami aningaasarsiat, erniaritineqartut, aningaasaliinissami pissutsit il.il. inissianik pissarsiortarnermi aamma pisooqataasartut allanngornissaat eqqarsaatigineqarsimangimmata. Taamaakkaluartoq inuiaat allanngorannerat tunuliaqutarissallugu pingaaruteqarpoq, tamannalu inissaaleqinerit pillugit oqallinnermi inissianillu sanaartortitsinissap piareersarnerani ilannguttariaqarpoq.

Taamaalilluni innuttaasut ineriartornerisigut takuneqarsinnaavoq siunissami inissianik sanaartortitsinermi mianersortoqartariaqartoq, tamatumani inissianik amerlanernik pisariaqartitsineq ingasattutut oqaatigineqarsinnaangimmat. Pisortat inissianik nutaanik sanaartortitsinerat sumiifinni inuit ikiliartorfiini pissanngilaq. Akerlianik inissiat amerlanerit kisermaat pisariaqartitaannut naleqqussarlugit inissiat tamarmiusut iluarsartuunneqarnissaat allangortikkiartuaarnissaallu pisariaqartinneqarsinnaavoq. Siunissami inissianik sanaartortitsinissami aamma pingaaruteqarluni apequtaasussaavoq siunissami inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissat qanoq annertugissanersut sumiissanersullu. Assersuutigalugu Qeqertarsuup Tunuani takornariaqarneq inerisaaffigineqassappat, inoqarfioersullu eqqaanni paaavinnik pilersitsisoqassappat inissianik piumanerup agguataariffigineqarnissaa pingaaruteqartussaassaaq.

3.2 Pisortat inissianut aningaasaliisarnerat

Ineqarnermut politikeqarneq sunik tamanik imaqarpoq paasiuminaassinnaallunilu. Kapitalimi matumani ineqarnermut politikeqarnermut attuumassuteqartut tamakkerlugit eqqartussallugit tuluartuunngilaq. Boks 3.1-mi najugaqariaatsini assigiinngitsuni tapersersuinissamut pingaaruteqarnerpaat naatumik nassuiaaffigineqarput. Tassunga ilaavoq ineqarnermut tapiissuteqartarneq kapitalimi matumani eqqartorneqanngitsoq (eqqartuisoqarniarpat takuuk Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumasioqatigiissitaq (2011)).

Boks 3.1 Ineqariaatsinut assigiinngitsunut pingaarnertigut tapiissuteqartarnernut takussutissaq

Pigisatut inissiat:

- Namminersorlutik Oqartussat kommunillu 40 % angullugu aningaasaliisarput (annerpaamik 587.500 kr.-nit inissiamut ataatsimut) sananeqarneranut aningaasartuutitut erniaqanngitsunut akilersugassaangitsunullu piffissami ukiut 20-t angullugit.
- Tamatuma kingorna taarsigassarsiarineqartut ukiuni 15-ini tulliuttuni aalajangersimasumik ernialersorlugit taarsersorneqassapput Nationalbankimi diskonto plus 3 procentpoint atorlugu, taamaalillunilu niuerfinni erniaritineqartuutit appasinnerulluni.,
- Ernianut aningaasartuutitut akileraarutitigut ilanngaattissat aamma illuutigisap nalinganut akileraarusiisoqassanngilaq
- Aningaasatigut pissarsiat akileraaruserneqarneq ajorput
- Nunamik attartortoqanngilaq

Piginneqatigiilluni inissiat

- Namminersorlutik Oqartussat kommunillu sanaartornermi aningaasartuutaasut 50 %-ii angullugit (annerpaamik 1.050.050 kr.-nit piginneqatigiilluni inissiamut ataatsimut) piffissalersugaanngitsumik erniaqanngitsumik akilersugassaangitsumillu aningaasaliisarput.
- Nammineq pigilernissaanut periarfissalerlugu, inissiatullu nammineq pigisatut aningaasalersornissaanut periarfissarissaarluni
- Aningaasatigut pissarsiat akileraaruserneqarneq ajorput
- Nunamik attartortoqanngilaq

Inissiat attartortittakkat:

- Ineqarnermut akiliutit 1,5 %-imik iluanaaruteqarnissamik piumasarineqartoq, niuerfinnilu iluanaaruteqartitsinissap ataaniittoq tunngavigalugu aalajangersarneqarput

- Pisortat inissiaataannik attartortittakkanik akikillillugit tunniussisarneq, taamaalillunilu akileraaruserneqanngitsumik aningaasatigut pissarsiaqarnissamut periarfissaqarneq
- Iluanaaruteqarnissamut piumasaqaat naatsorsorneqartarpoq nalillit amerlanertigut sanaartornermi aningaasartuutaasunit ilumoortunit appasinnerusut aammalu sulī naleqqersorneqarsimanngitsut atorlugit.
- Nunamik attartortoqanngilaq

Boks 3.1-mi ineqarnermut tapiissutigineqartartut saniasigut ineqarnermut politik eqarnermi tapiissuteqartarnermi pingaaruteqarnerpaat tullerīaarlugit takutinneqarput. Ineqarnermut tapiissutitut aningaasartuutit takujuminartuupput, taamaammallu naalakkersuinikkut oqallittoqarnerani akuttunngitsumik maluginiarneqartarlutik. Taamaakkaluartoq taarsigassarsititsisarnermut akileraarusiisarnermullu il.il. tunngatillugu inissianut arlalitsigut pingaarnerutitsisarnerit aqutugalugit inissianut takussaasumik tapiissuteqartoqartarpoq. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumasioqatigiissitap (2011) ukiumut tapiissutigineqartartut tamarmiusut 440-470 mio. kr.-nit missaannut naatsorsorpai, taakkunanngalu ineqarnermut tapiissutitut 110 mio. kr.-nit atorneqartarsimallutik (kisitsisit 2009-meersut). Taakkua innuttaasumut ataatsimut 7.800 kr.-nit aamma 8.400 kr.-nit missaanniipput, inuusuttuugunik utoqqaagunilluunniit. Inissianik sanaartornermut pisortanit tapiissutit taarsigassarsititsinerillu kommunit aamma Namminersorlutik Oqartussat missingersuutaanni takuneqarsinnaapput. Taamaattorli inissianut tapiissutigineqartartut amerlanersaat "ersingillat", tamannalu imatut paasineqassaaq tapiissutigineqartut pisortat missingersuutaanni atuarneqarsinnaaneq ajormata, inissianilli pitsaasumik isumaginninnikkut takuneqarsinnaasarlutik. Aningaasat tungaasigut annertusiartortumik nukissanik atuineruvoq, inissiatigullu ajornartorsiuterpassuit assersuutigissagaanni inissianik aqutsineq apeqqusernariaqarpoq.

Inissianik akileraarusiisarneq aningaasalersuisarnerlu apeqquserneqarsinnaapput. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumasioqatigiissitap (2011) susasaqarfinnut marluusunut arlalinik siunnersuuteqarsimavoq. Tullinguuttuni pisortat taarsigassarsititsisarnermi qanoq inissisimanagerat kisimiitsillugu sammineqarpoq, tamatumani ilisiginarneqartoq tassaavoq taamaaliornikkut malunnartumik tapiissuteqartoqartarnera, taamaammallu tamanna inissiat tungaasigut iluarsartuussinernik aallartitsiffigissallugu tulluartaulluni. Inissianut tapiissuteqartarnerup annertussusiata katitigaaneratalu kinguneraa inissaqarniarnerup tungaatigut aqqiussusseqqinnerit pisariqartumik piffissap sivisuup ingerlanerani aatsaat suliarneqarsinnaasarmata, taamaaliornikkullu killiliussanut piumasaqaatini allannguertigut inissaqartitsiniarnermi malunnartumik aarleritsattoqarnissaanik kinguneqaqqunagu. Aammattaaq inissianik nutaanik aningaasalersuineq aallartiffigissallugu tulluartauvoq.

Pisortat inissianut suugaluartunut taarsigassarsititsinngikkunik tapiissuteqassapput, tak. boks 4.1. Taakkunani arlalitsigut avissaartitsisoqarnissaa pingaaruteqarpoq. Siullertut pisortat taarsigassarsititsisutut pisussaaffeqarput. Tamatumani pisortat taamatut taarsigassarsititsinngipata inissianik sanaartornissami aningaasaliisoqarsinnaannginneranik akuttunngitsumik tunngavilersuisoqartarpoq. Taamatut tunngavilersuisoqartarnera oqaluttuarisaanikkut annertuumik pingaaruteqarsimavoq. Ullutsinnili inissiarpaalussuit nammineq aningaasaliineq aqutugalugu sanaartorneqartarput. Taamaattoq sanaartornermi aningaasartuutaasut ilaannut pisortat taarsigassarsititsinissaannut tunngavilersuisoqartaralarpoq, taamaaliornikkummi taarsigassarsititsisartunut namminersortunut navianannginnerussammat, taamaalillunilu sanaartornermi aningaasartuutaasut ilaannut nammineq aningaasaliinissaq ajornannginnerulissammat/akikinnerulissammat. Aappaattut oqaatigisariaqartoq tassaavoq taarsigassarsititsisartut namminersortut kisiisa eqqarsaatiginagit, kisiannili aamma pisortat qanoq annertutigisumik taarsigassarsititsinisaanerit eqqarsaatigalugu pisortat pitsaanerusunik piumasaqaateqarlutik taarsigassarsititsisarnerat. Assersuutigalugu inissianut nammineq pigisanut taarsigassarsiarineqartut ukiuni 20-ni ernialer neqanngittarnerat pisinnaasarpoq, tamatumalu kingorna niuerfinni erniaasunit appasinnerusumik ernialersorneqalertarlutik.

Niuerfinni erniaqartitsinani ernianut ajunngitsumik piumasaqaateqarluni taarsigassarsititsisarneq inissiamik piginnittumut tapiissuteqarnertut isigisariaqarpoq. Inissiamik piginnittup/atuisup ernianut akiliutigisartagaasa erniallu pisortanit taarsigassarsititsineraneersut assigiinngissutigaa pisortat taarsigassarsitsinerat inissiamik atuisumut tapiissutaasussaammata. Pisortat missingersuutaanni taamatut tapiissuteqartarneq ersinngilaq, tassami isertitat amigaatigineqartut tassaammata niuerfinni piumasarineqarluni ernialersuisarnerup ernianullu akiliuteqartarnerup assigiinngissutaat Tassunga ilaavoq inissianik piginnittunut ernianut ilanngaateqarsinnaatitaaneq aqqutigalugu akileraarutitigut tapiissuteqartoqartarmat, inissiallu ingerlaavartumik iluanaarutaaneranut akileraartoqarneq ajorpoq, taamatuttaarlu aningaasatigut pissarsiat akileraarusersorneqaratik.

Aningaasaliinissamut oqitsumik piumasaqaatit aqqutigalugit inissianut tapiissuteqartarneq ataatsimik assersuusiornikkut takutinneqarsinnaavoq. Illumik piginnittoq 587.500 kr.-inik taarsigassarsitinneqarpoq ukiuni 20-ni erniaqartinneqartussaannngitsunik, tamatumalu kingorna ukiuni 15-ini tulluuttuni ernialersorneqarlutillu akilersorneqartussanik. Akilersuisussaannnginneq akiliisinnaasutsikkut iluanaarfiuvoq akilersuutigineqartussat piffissalernermikkut kinguartinneqarnerisigut, erniallu appasinnerit (piffissami aalajangersimasumi erniaqartinnagit) erniatigut iluanaarutigineqarlutik. Inissiamik piginnittoq niuerfinni piumasaqaateqarluni aningaasaliinermingarniit erniat appasinnerusut aqqutigalugit toqqaannartumik iluanaaruteqarpoq. 587.500 kr.-inik taarsigassarsinermit tamakkiisumik 230.000 kr.-nit⁵ missaannik sipaartoqassaaq. Ernianut ilanngaateqarsinnaatitaaneq ilanngukkaanni 135.000 kr.-nit missaannik sipaartoqassaaq. Taamaattoq ernianut ilanngaateqarsinnaatitaaneq inissiamut piginnittumut tapiissuteqarnertut isigineqassaaq, tassanilu inissiamik aningaasaliinerit tamarmiusut atuutsinneqarput. Iluanaarnartumik aningaasaliineq aqqutigalugu inissiamut piginnittumut tapiissuteqarneq immiini qaffakkiartortussaavoq aningaasat taarsigassarsiarineqartut amerliartortillugit, taamaammallu inissianut politikeqarnermi tassuuna ilaqtariit aningaasarsiaqqortunerit inissianik angisuunik akisuunillu pissarsisut iluaquserneqarput.

Assinganik pisortat aningaasaliinerannut 1,5 %-imik iluanaaruteqartoqarnissaanik piumasaqarneq aqqutigalugu inissianut attartortittakkanut tapiissuteqartoqartarpoq, tamannalu niuerfinni erniaritinneqartuniit appasinnerujussuuvoq. 1,5 pct.-it taakku tunngavimmikkut aningaasaliissutaasut erniaqartinneqartullu nalingisa nalikilliliiffigineqarnissaannut matussutigineqartussaapput. Amerlasuutigut 1,5 pct.-imik iluanaaruteqarnissamut piumasaqarneq ilumut nalikilliliinerit matussutaasarnersuq nalorninarpoq. Inissiat attartortittakkat amerlaqisut tamakkiisumik nalikillilerneqarsimapput, tamannalu 4 pct.-it missaannik nalikilliliinerit naapertuuppoq⁶.

Pisortat (Namminersorlutik Oqartussat kommunillu) inissianut annertuumik taarsigassarsiasaqartitsipput. Takussutissiaq 3 1-imi Namminersorlutik Oqartussat 2013-ip naalernerani taarsigassarsiarititassaat 1,9 mia. kr.-nit missarpiaaniittut atorineqanngitsut takutinneqarput. Taakku saniatigut kommunit taarsigassarsiarititassaat nalorninarpoq 500 mio. kr.-nit missaannut missingerneqarsinnaapput.

5 Tassani niuerfinni 4 %-imik erniaqartitsisoqassasoq kiisalu 0,5 %-imik ernialersuisoqassasoq ilimagisariaqarpoq.

6 Ukiumoortumik 4 %-imik nalikilliliisarnikkut sanaartornermi naligitinneqartoq ukiut 40-t qaangiunnerisigut sisamararterutit missaannut annikilleriarsimassaaq, taamaammallu amerlanertigut piginnassallugu pisariaarussimassalluni.

Takussutissiaq 3.1 Pisortat inissianut taarsigassarsititsinerat 2013 - taarsigassarsiat akilerneqartussat

(mio. kr.)	Inissiat nammineq pigisat aamma iluarsartuussinissanut taarsigassarsiat	Inissiat piginneqatigiiffiit	Attartortumit piginnittumut	Illuut	BSU/ ataatsimut illuliornerit il.il.	Katillugit
Namminersorlutik Oqartussat taarsigassarsititsineri	419 ¹⁾	346	56	423	648	1.892
Kommunit taarsigassarsititsinerat	287	174 ²⁾	43 ³⁾	-	-	504
Katillugit	706	520	99	423	648	2.396

Paasissutissarsiffik: Qitiusumik Naatsorsuuserivik, Aningaasaqarnermut Sulisoqarnermullu Aqutsisoqarfik aamma kommunit. Nass: 1) Iluarsartuussinissamut taarsigassarsiat 'Inissiat nammineq pigisat aamma iluarsartuussinissamut taarsigassarsiat' ataani 419 mio. kr.-iusunit 40,9 mio. kr.-iupput. 2) Kujalleq, Qaasuitsup aamma Qeqqata "Pigineqatigiilluni Inissiat"-mi katillugit 39 mio. kr.-nit taarsigassarsiasatut naa-tsorsorpaat. Sermersuup 135 mio. kr.-nik taarsigassarsititsinissaa Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalak-kersuisoqarfiup missingerpaa. 3) "Attartortumiit piginnittumut"-mi 33 mio. kr.-nik taarsigassarsititsisoqarnissaanik kommunit naatsorsuipput. "Taak-kununga ilanngunneqassapput aningaasarsiornikkut pissutsini ilimagisanut qularnaveeqqutissat, taakkulu 10 mio. kr.-nit missaanniinissaat Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfimmit missingerneqarpoq.

Pisortat inissianut taarsigassarsititsineri tamarmiusut taamaalillutik 2,4 mia. kr.-nit missaanniisapput.

Tamakku saniatigut Namminersorlutik Oqartussat kommunillu pisortat inissiaataanni attartortit-takkani aningaasanik ikinngitsunik qilersorsimasuuteqarput, taakkulu illuutini piginnittunut kille-qartumik aningaasatigut iluanaarutaasimapput. Najugaqartut 111 mio. kr.-inik iluanaarutaasunut ataatsimut akiliuteqartarput, taakkulu inissiat katillugit 7,4 mia. kr.-inik naleqartut 1,5 pct.-erivaat, tak. takussutissiaq 3.2.

Takussutissiaq 3.2 Pisortat inissiaataasa attartortittakkat nalingisa angissusilernerat aningaa-satigut iluanaarutit 1,5 pct.-iutillugit, 2013

	Aningaasatigut iluanaarutit	Naatsorsuinermit tunngavigineqartoq
Inissiat attartortittakkat Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut	53,9 mio.	3,6 mia.
Inissiat attartortittakkat kommuninit pigineqartut	57,1 mio.	3,8 mia.
Katillugit	111 mio.	7,4 mia.

Paasissutissarsiffik: Nunatta Karsiata Naatsorsuutai 2013, KANUKOKA aamma kommunit.

Inissiat attartortittakkat 7,4 mi. kr.-inik nalingat, taarsigassarsititsinerillu 2,4 mi. kr.-iusut pisortat akuuneranni katillugit 9,8 mi. kr.-inik naleqarpoq. 4 pct.-imik erniaqartitsinikkut tamanna ukiumut ilanngaaseereernani 390 mio. kr.-inik erniatigut isertitsiffiusimassagaluarpoq. Taamaakkaluartoq ukiumoortumik aningaasatigut iluanaarutit erniatigullu isertinneqartut tamanna angoqqajangi-laar, taamaammallu ilumoortuuppat aningaasatigut iluanaaruteqarnissamut suunngitsumik pi-masaqarnikkut, taarsigassarsinissamilu pitsaasumik pi-masaqarnikkut toqqaannangitsumik tapiis-suteqartoqartarpoq.

Inissianut toqqaannangitsumik tapiissutigineqartut agguataarineq aqutigalugu aqutsinik-kut qiviassagaanni anguniagaqarfiunngillat, immaqalu kukkusumik agguasseriaaseqarfiullutik. Ilaqutariinnut pigissaartunut imaluunniit ilaqutariinnut pissakinnerusunut tapiissuteqartoqartar-nersoq apeqqutaaneq ajorpoq. Taamaammat tapiissutigineqartut pisariaqartitsinerpaanut tunni- unneqartarnerusut qulakkeerneqarsinnaanngilaq. Aningaasaliisoqarnissaanut tapiissutit ilarpassui ilaqutariinnut aningaasarsiaqqortuunut tunniunneqartarput, taakkuuppullu attartornermut akikit- sumik akiliisartut imaluunniit nammineq ineqarnermikkut aningaasartuuteqarpiarneq ajortunut. Tassunga ilaavoq inissianik piginnittut aningaasatigut akileraaruserneqanngitsunik iluanaarute- qarnissaminnut periarfissinneqarnerat. Taamatut aningaasatigut iluanaaruteqarnerit amerlanerti- gut inissianik piumasut amerliartornerat peqatigalugu inuiaqatigiit ineriartornerisigut pilersarput imaluunniit sumiiffiit ilaasa pilerinarnerulernerisigut.

Pisortat inissianut taarsigassarsititsisinnaanerit naalakkersuinikkut aalajangersagaavoq, taa- maalillunilu sanaartortitsinissaq pisortat aningaasaqarneranni qanoq periarfissaqartiginera apeqqutaasarluni. Tamanna inissianik neqerooruteqarsinnaanermut kingunerluttarpoq, kisi- anili aamma aserfallatsaaliuinissat kinguartinnerannik kinguneqarsinnaasarluni, tassami nutaanik sanaartortitsinerit ersarinnerulersarmata naalakkersuinikkullu ingerlanermi pingaartinneqar- nerusarmata. Tamanna aamma allatut oqaatigineqarsinnaavoq, tassalu ukiumoortumik inissiaatigi- neqartuni allanngortoqartarnera takuneqarsinnaaneq ajormat, tamannalu imatut paasisariaqarluni inissianik nutaanik sanaartorneq aserfallannermik kinguneqarneq ajormat, inissiallu allanngor- tinneqanngippata iluarsartuussinermik/asferfallatsaaliuinermik kinguneqartussaalluni. Nutaanik sanaartornerit kisimik takuneqarsinnaasarmata pingaartinneqarnerusarput, tamatumalu kingune- risarpaa aserfallatsaaliuisoqarsimatinnagu/iluarsartuussisoqarsimatinnagu inissiat nalimikkut appariartarmata atuussinnaanerallu sivikillineqartarmat, taamaalillunilu inuiaqatigiinnut aningaa- sartuutaasartut qaffannerannik kinguneqartarluni.

Ineqarnermut aqutsineq imatut eqikkarneqarsinnaavoq inuit ataasiakkaat najugaqarnerat aquti- galugu aningaasartuutaasut annikillinerisigut inissianik piumanerit annertusiartortillugit neqeroor- sinnaaneq annikillisinneqartarmat. Ineqarnerup iluani massakkut pissutsit taamaalillutik ineqar- nermut aqutsinerup massakkut ingerlanneqartup inernerai.

3.3 Ineqarnermut politikeqarneq

Ineqarnermut politikki akisuvoq anguniarneqartullu anguneqarneq ajorlutik. Tamatumani pingaar- nermik inissiat tamakkerlutik naleqqussarnissaat piumaneqarnerallu pineqarput aammalu inui- aqatigiinni pissakinnerpaanut tapiissutit anngunneqartarnissaat eqqarsaatigalugu. Ineqarnermut tapiissutaasut aningaasaqarnikkut pissakinnerpaanut tunngatitaagaluarput, tapiissutilli allat amerlanertigut pissarissaarnerusunut annguttarlutik. Inissiat tamanut akikitsunngorlugit tunniun- neqarsinnaanngillat. Tapiissutigineqartut akileraarutit qaffasinnerit imaluunniit susassaqarfinnut allanut aningaasartuutit appasinnerit aqutigalugit akilernerqassapput. Qaffasissumik tapiissute- qartarneq inissianik atuineri assigiinngisitsilertarpoq, pisortallu aningaasarnerat malunnaatili- mik oqimaattorsiorartilertarlugu.

Inissiat assigiinngitsutigut tapiiffigineqartarnerat aqqissuussiffigineqarnerallu annerusumik ersarinnerulernissaa takuneqarsinnaalernissaa pisariaqartinneqarpoq. Ineqarnermut politike- qarnermi agguariaatsini, tapiissuteqartarnermi, kikkunnt sunalu pillugu tapiissuteqartoqartarner- mi aammalu pisortat taarsigassarsititsisarnerneranni ersarinnerusumik suliat agguataarneqartaria- qaraluarput. Pisortat taarsigassarsititsisarnissaannut tapersersuisoqarpoq, kisiannili tamatuma ernianut akilersuutinullu tunngatillugu niuerfinni piumasarineqartut malillugit taarsigassarsisoqar- simatillugu piumasaqaatit ajornannginnerusut aqutigalugit pisannginnissaa piumaneqarluni. Pi- sortat taarsigassarsititsinerannili inissianut tapiissuteqartoqareerpoq, tassami pisortat aningaa- saleeqataannginnerisigut nammineerluni aningaasaliinissaq ajornarsinnaasarmat.

Aningaasaliisarneq ineqarnermut politikkeqarnermi suunngitsumik ilaaginnarpoq, akileraarutitigullu inissianut ajunngitsorsiassaqaarneq akileraarutit aaqqissuuteqqinnerat pillugu isummersuutitut ilaasariaqarpoq. Inissiap qanoq ittuunissaanik toqqaaniarnermi inissianullu aningaasaliisarnerni akileraariaatsip kimulluunniit attuumassuteqannginnissaa tulluurtuuvuq. Nalillit inuiaqatigiinnit pilersinneqartut akileraarusersornerat aningaasanik iluanaarutit akileraarusersornerat imaluunniit pigisat nalillit akileraarusersornerat aqutitigalugit pisinnaavoq. Illuutigineqartut sumi inissimanissaannut annertuumik naleqartitsinerit pineqartarmata (inissiamik nammineq pigisanik tuniniaanikkut pilersartut) nunamik attartornermut akiliuteqartarnissaq eqqarsaatigilluartariaqarpoq, pingaartumik inissiat nammineq pigisat tunineranni iluanaarutaasut akileraarusersorneqanngipata.

Ineqarnerup tungaatigut aaqqissuuseqqittarnerni misilittakkatigut takuneqarsinnaavoq inissianik piginnittut qanoq aningaasaliisinaassuseqartiginerannut sunniutaasut, kisiannili aamma akinut sunniutaasut, eqqarsaatigilluartariaqartut. Taakkunani takuneqarsinnaavoq aaqqissuuseqqinnerit kigaatsumik ilanngukkiartortariaqartut, taamaaliornermilu aaqqissuuseqqinnernut tunngatillugu piffissaq eqqorlugu peqqissaartariaqartoq.

Ineqarnermut politikkeqarnermi aaqqissuuseqqittoqarnissaa pisariaqartinneqaqaaq. Naalakkersuisut ilimasaarutigaa 2015-imi ukiakkut ataatsimiinnermi ineqarnermut susassaqarfiup iluani aaqqissuuseqqittoqarnissaanut siunnersuutit saqqummiussisoqarumaartoq.

Innersuussinerit

Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumasioqatigiissitap isumaliutissiissutaa, Pigissaartuunissarput atugarissaartuunissarpullu - massakkut iliuuseqarta, 2011.

OECD-FAO, 2014, Agricultural Outlook

Kalaallit Nunaannut iluaqutissaaqqullugu, 2014, Ilisimatusarfik aamma Københavns Universitet Akiitsunut Aningaasalersuinissamullu Periusissiaq, 2012, Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

2015-imut Aningaasanut Inatsisissatut Siunnersuut, Naalakkersuisut

Saqqummersitat Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiinneersut

Atortut uani pissarsiarineqarsinnaapput: <http://naalakkersuisut.gl/da/OR>

Nalunaarusiat

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2010

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2011

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2012, Pinngortitami isumalluutit siuariartornermi periusissatut.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2013, Aningaasarsiornikkut pissutsini ilimagisat, pisortat aningaasaqarnerat aamma inuit nuuttarnerat

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit nalunaarusiaat, 2014, Aningaasarsiornikkut pissutsini ilimagisat, massakkut aningaasarsiornikkut aqutsineq inissiallu

Atortut najoqqutassiat:

Teknikikkut Ilisimatitsissutitut Najoqqutassiaq 2014-1:

Nunaqarfiit inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut isigalugit

Teknikikkut Ilisimatitsissutitut Najoqqutassiaq 2014-2:

2040-p tungaanut inuiaqatigiit allanngorarnerat inissianillu pisariaqartitsineq

Teknikikkut ilisimatitsissutitut najoqqutassiaq 2014-3 :

Aningaasanik aqutsineq atasiinnaasoq

